

SOSIALISTISK

Framtid

NR. 4 2017 LØSSALG - KR. 50,-

La dem spise kake

I år feirer vi at det er hundre år siden den store russiske Oktoberrevolusjonen. Det har vært skrevet mye og mangt om jubileet fra forskjellig hold. Verdt å merke seg er at stalinistiske og borgerlige historikere er grunnleggende enige om én ting – at det går en rett linje fra revolusjonen til despotiet i 1930-årene, fra Lenin til Stalin. Tolkninga har gitt seg uttrykk blant annet via Arbeiderpartiets Fredrik Mellem, som har kritisert Rød Ungdom for å feire revolusjonen med kake, og Aftenpostens Per Egil Hegge som har skrevet bok der han anklager de russiske kommunistene for å et «innføre et diktatur med maktmonopol som ideologisk hovedprinsipp».

Vi er grunnleggende uenige i en slik tolkning. Revolusjonen kom som en følge av splittelse i den internasjonale arbeiderbevegelsen, men den oppsto ikke som følge av revolusjonen. Splittelsen oppsto som følge av den første verdenskrigen, det verste barbariet den moderne verden til da hadde sett, der millioner av arbeidere og bønder døde ved fronten for å tjene sine respektive herskende klassers trang til økt makt, dominans og kolonivelde. Mens sosialdemokratene stemte for krigsbevilgningene i alle land, oppsto de kommunistiske partiene som en reaksjon mot dette. Kommunistene avviste å drepe sine arbeidernes i andre land til fordel for å gjøre opprør og revolusjon mot sine egne borgerskap, og å opprette et samfunn der vanlige folk overtok makta.

I dette nummeret av Sosialistisk framtid trykker vi både samtidige og nåtidige vurderinger av revolusjonen. På tross av uenigheter og påpekninger av autoritære feilgrep, ser vi at

for kommunistene var målet aldri diktatur, men som Lenin skriver i Staten og revolusjonen at «det overveldende flertall har lært å styre staten selv, selv har tatt statsstyret i sine hender». Revolusjonens slagord var fred til landet, brød til folket, jord til bøndene og all makt til sovjetene (de demokratiske rådene).

Stalins terrorvelde var ikke bare et angrep på revolusjonens ideer, men også et angrep på de som gjennomførte den. Av de 14 gjenlevende medlemmene av bolsjevikenes sentralkomite fra 1917, blei 11 drept under terroren. Også etter avstaliseringprosessen etter Stalins død fortsatte Sovjetunionen å være prega av autoritære tendenser og en undertrykkende stormaktspolitikk overfor nasjonene i Øst-Europa. Likefullt forblei både revolusjonens ideer og Sovjetunionens praksis gjennom hele sin historie en inspirasjon og støtte for bevegelser som kjempa mot fascismen, mot krig, mot kolonialisme, og for arbeidernes, kvinnes og nasjonenes frigjøring, blant annet vist gjennom de uvurderlige bidragene i kampen mot Hitlers nazisme og apartheid i Sør-Afrika.

Den russiske revolusjonens fremste idé var å føre krig mot krigen. I våre dager, i atomvåpenets tidsalder, må denne kampen føres med andre midler. Ideen om arbeidernes internasjonale samling mot sin egen herskerklasse, for fred og et sosialistisk samfunn, fortsetter imidlertid å inspirere oss også i dag. Til lykke med revolusjonsjubileet!

Redaksjonen

Foto: Jarle Martinsen, steigan.no

– Dette finn eg meg faen ikkje i! Det politiet har gjort, er ei skam for byen.

AP-politikar Trond Blattmann etter at politiet i Kristiansand (som vist på bilete) ga politibeskyttelse til ein ulovleg nazistisk demonstrasjon.

OECD: – Frihandel aukar skilnadene og arbeidsløyse

Frihandel har skapt større skilnader mellom dei rikaste og middelklassen og låglønne, og globaliseringa har ført til nedlegging av industri og veksande arbeidsløyse i utvikla land, heiter det i OECDs rapport Å få handel til å virke for alle. Somme industrigreiner i utvikla land, som har blitt utsett for konkurranse utanfrå, har opplevd betydeleg tap av arbeidsplassar. Arbeidarar i nokre utvikla økonomiar kan enten forbli arbeidslause eller måtte kjempe seg inn i nye yrke, med lægre løn og større usikkerheit, først og fremst i tene- nestesektorane.

Rapporten omtalar også at alt for mange kvinner og unge i låglønnsyrke opplever større konkurranse om desse jobbane, noko som gir press på lønene og dårlegare høve til å avansere. Liberalisering av handelen har også auka gapet mellom rike og fattige regionar, der sistnemnde stagnerer.

ABC Nyheiter

Dei fleste russarane føretrekk ein tilbakekomst av Sovjetunionen

Over 50 prosent av russiske innbyggjarar meiner at kollapsen til Sovjetunionen var ille og kunne vore unngått. Fleirtalet av russarar som blei spurt i ei undersøking i 2016 sa dei ville føretrekke å leva i det gamle Sovjetunionen og ville like å sjå det sosialistiske systemet og Sovjetstaten gjenoppstå, i følgje meningsmålinga som vart utført av Levada Sentret. Berre 28 prosent var positivt innstilt til samanbrottet, medan 16 prosent var ute av stand til å gje svar på slikt eit innvikla spørsmål.

Telesur

Fleire syrarar vender heim

Ifølge FN har meir enn 600.000 syrarar i år kryssa grensene tilbake inn i Syria, til tross for at borgarkrigen der enno herjar. Men store delar av landet er innlemma i ei våpenkvilesone, noko som skaper auka tryggleik. Av meir enn 22 millionar innbyggjarar før borgarkrigen braut ut i 2011, er meir enn 11 millionar på flukt, ifølge FN. Seks millionar av dei er utafor landets grenser, dei fleste i Tyrkia, Libanon og Jordan. Ifølge FN har straumen av flyktningar inn til Syria vakse, og no reiser i snitt over 1.000 syrarar tilbake kvar veke. Medan flyktningar vender heim, forlèt ekstreme islamistar Syria og reiser tilbake til landa dei kom frå. Ifølge den arabiskspråklege nettstaden Al Araby Al Jadeed, reiste mellom 5.000 og 6.000 tunisiarar i si tid til Syria, og meir enn 800 har no vendt tilbake.

Dagsavisen

Vest-europeiske nazistar vervar seg til det ukrainske Azov-regimentet

Det tyske magasinet Der Spiegel skriv at tyske nazistar vervar seg til det nazistiske Azov-regimentet i Ukraina. Azov vervar ved hjelp av løpesetlar på tysk, og ifølgje Der Spiegel skal rekrutteringa ha stor framgang. Nazistane blir rekruttert til å føre krig mot dei russisktalande utbrytarrepublikane i Donbass, men også til å vera med på det som kallast «gjenerobringa av Europa». Det tyske magasinet skriv at det no er over 2500 utanlandske leiesoldatar i naziregimentet. Azov-regimentet blir leia av nazisten Andriy Biletsky som er parlamentsmedlem i Ukraina. Azov-regimentet er integret i den ukrainske nasjonalgarden.

Steigan.no

Nepal klar for allianse mellom kommunistparti

Nepal går mot val på føderalt og provinsparlament, den 26 november og 7. desember i år. Dei to fremste kommunistpartia har smidd ein uventa valallianse. I ei dramatisk utvikling har Communist Party Nepal-Unified Marxist-Leninist (UML) og CPN-Maoist Center bestemt seg for å danne ein valallianse den 3. august, og har dermed støytt frå seg det største partiet, Nepali Congress (NC). UML og Maoistane kom på første og tredje plass i dei nylege lokalvala. Andre venstresideparti sluttar seg også til den breiare alliansen som er initiert av dei to store partia. Alliansen vonar dei kan vinne dei kommande vala og styre landet dei neste fem eller ti åra.

The Diplomat

SOSIALISTISK framtid

Sosialistisk framtid,
Boks 131, N-5804 Bergen.
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ISSN: 1503-6537

Utgiver: Bevegelsen for Sosialisme,
Marxistisk forum, Norges Kommunistiske
Ungdomsforbund og Progressivt Forlag.

Redaktør: Aslak Storaker.
Redaksjon: Oscar Dybedahl, Erik Dokken, Maria
Bonita Igland, Sindre Mørk, Aleksander Nordby,
Aslak Storaker, Marwan Timraz, Per Kristian Torp,
Ivar Espås Vangen

Layout og Design: Aleksander Nordby

Redaksjonen avsluttet: 09.12.2017

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer ikke nødvendigvis utgiver organisasjonenes synspunkter.

Opplag: 500

Trykk: Eget

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer):
Kr. 250. Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BFS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190. Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 15 07653. NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påfør navn og adresse og abonnement eller medlemsskap i merknadsfeltet.

Utgis med støtte fra:

Sosialistisk framtid er medlem av
Norsk Tidsskriftforening

RenoNorden: En varslet søppelkonkurs

Av Helene Bank
For velferdsstaten

Kvelden mandag 18. september sendte Oslo børs ut meldingen om at RenoNorden ville begjære seg konkurs. De hadde da kontrakt med om lag 140 norske kommuner om innsamling av husholdningsavfall. Noe som tilsvarte omtrent hver femte innbygger i Norge.

Det var Fagbladet som dekket saken omfattende samme kveld. På kort tid måtte alle kommunene finne kriseløsninger. Situasjonen likner på den vi så i Oslo da Veireno AS måtte gi tapt og som endte med at Oslo kommune overtok driften. Renovasjonsarbeiderne og bilene sto uansett klare til innsats. Det er tross alt de som gjør arbeidet. Sakene viser hvor stor risiko kommunene tar når de setter renovasjon ut på anbud. Renovasjonsetatene må ha beredskap for at selskaper slår seg konkurs eller ikke klarer å drifte lovlig. Samme beredskap bør finnes for å ta over ansatte og materiell.

Samtidig avslører sakene at kommunene har gjort en slett jobb som innkjøpere og hvor store ressurser det krever for at dette skal kunne gjøres skikkelig. Kommunale innkjøpere har et selvstendig ansvar for å undersøke omdømmet, referanser og soli-

diteten til et selskap de inngår kontrakt med, og for å sjekke at tilbudet ikke er lavere enn kostnadene.

Kommunen må i tillegg ha juridisk kompetanse til å kontraktfeste kommunens rettigheter og til å følge opp kontrakter og eventuelle kontraktsbrudd på måter som ikke skaper nye kostnader gjennom søksmål fra selskapene. De må også ha kapasitet og kompetanse til tilsyn for å sikre at kontrakt og gjeldende lovverk følges.

Hvert eneste år siden 2011 har eierne av RenoNorden tatt ut opp til tre ganger så mye i konsernbidrag fra driften enn hva selskapet tjente (med unntak fra 2012, da eierne «nøyde» seg med å ta ut årsresultatet.)

Dette er kostnader og risiko kommunen må ta med i betraktning før de velger å legge offentlige tjenester ut på anbud.

Når klokkene bør ringe i kommunene

I RenoNorden-saken kom konkursen ikke som en overraskelse. Heller ikke kontraktsbrudd og lovbrudd burde være overraskende. Hvert eneste år siden 2011 har eierne av RenoNorden tatt ut opp til tre ganger så mye i konsernbidrag fra driften enn hva selskapet tjente (med unntak fra 2012, da eierne «nøyde» seg med å ta ut årsresultatet.) I 2011 fikk RenoNorden nye eiere og et oppkjøpsfond kom inn i bildet. Lederlønna passerte to millioner og RenoNorden gikk på børs i 2014.

I februar 2017 kunne Hamar Arbeiderblad melde om søppelkaos og lovbrudd hos RenoNorden. Den tidligere ledelsen i RenoNorden gav kommunene pristilbud som var opp mot 90 prosent lavere enn konkurrentene. I juni 2017 meldte NTB at RenoNorden fikk en bot på nesten 1,4 millioner kroner fra Oslo Børs med risiko for konkurs. Selskapet hadde brutt plikten til å melde inn-

Pxherecom

Stadige anbud fører til et ras mot bunnen for arbeidsintensive tjenester. Underbud med stadig tøffere krav, fare for sosial dumping, skader og ulykker er en naturlig konsekvens av profittkravet og anbudsregimer som presser prisene nedover.

sideinformasjon til markedet. Da informasjonen endelig kom ut, raste aksjen ned 57 prosent på Oslo Børs. I juli ble konsulenter leid inn av RenoNorden for å hjelpe med helt eller delvis salg – noe som fikk RenoNorden-aksjene til å falle ytterligere. I august skrev Dagens Næringsliv at selskapet i lengre tid har vært i store økonomiske problemer. Dette er signaler til innkjøpere om at noe er galt.

Det åpenbare alternativet: kommunal drift

Stadige anbud fører til et ras mot bunnen for arbeidsintensive tjenester. Underbud med stadig tøffere krav, fare for sosial dumping, skader og ulykker er en naturlig konsekvens av profittkravet og anbudsregimer som presser prisene nedover.

Når det nå kanskje blir høyere avgifter for innbyggerne i Bærum kommune, har nok forhandlerne i kommunen hatt stort fokus på å presse prisen. Mens det når Kragerø sparer penger på å drive selv, kan tyde på at kommunen tidligere har subsidiert utbyttefesten i RenoNorden. I realiteten er det umulig å vite om selskapet har tjent eller tapt på den enkelte kontrakt, ettersom priser og kontraktsbetingelser er forretningshemmeligheter.

Anbudssystemet lurar både kommuner og innbyggerne. Alt i alt betaler innbyggerne ekstra for selskapenes profitt, samtidig som ansattes lønn og arbeidsbetingelser presses.

Etter konkursene i Veireno og RenoNorden kjemper de gjenværende

store aktørene på markedet for sine kommersielle interesser og bransjens omdømme. Arbeidsgiverorganisasjonen Norsk Industri mener kommunene ikke skal fokusere ensidig på pris, mens Norsk Gjenvinning AS (der hovedeier er oppkjøpsfondet Altor) ønsker at anbud legger større vekt på arbeidsforhold, miljø og kvalitet enn i dag. Profittkravet sier de ikke noe om. RenoNorden-gründeren, Svein Morten Sørensen, som solgte seg ut av RenoNorden, står også klar til å gå inn i gamle RenoNorden-kommuner med sitt nye selskap Nordren AS (RB 20.9.2017).

De ansatte og Fagforbundet understreker at stabil drift og offentlig styring krever offentlig drift av renovasjonstjenestene. Næringspolitisk talsperson i Arbeiderpartiet, Else May Botten, mener «anbudsregimer» ikke er en god måte å løse en samfunnsoppgave på (NRK 20.9.17). Også Senterpartiets Heidi Greni anbefaler kommunene å overta søpla selv.

Vi straffer oss selv!

Av Christina Beck Jørgensen

Nestleder i Ungdomsutvalget
i Fagforbundet Elverum avd. 163

Mange kvinner i dag jobber ufrivillig deltid. De brukes som ringevikarer og de gis ekstravakter fremfor å få en fast jobb på papiret. Dette fører til usikkerhet, det blir umulig for de å få boliglån, de vet aldri når de skal på jobb og mange vil nesten ikke få pensjon. Dette kan vi ikke akseptere.

Krev din rett, og gjør din plikt! I over 100 år har fagbevegelsen stått opp for arbeidere, de har streiket og forhandlet fram mange gode avtaler. Både for arbeidstakere på jobb, men også for arbeidstakere i deres fritid. Vi kan takke fagbevegelsen og folket som stod opp for sine rettigheter for at vi har det slik som vi har det i norsk arbeidsliv i dag. Godene våre har ikke kommet av seg selv, og de har ikke kommet for å bli. Det må vi ikke glemme.

Vi sitter i dag med mye historie og bred kunnskap om det som har skjedd, og kampene våre forfedre har tatt for oss. Vi vet også at alt de har kjempet fram kan forsvinne i form av et nytt politisk vedtak, og at vi fortsatt må jobbe for å beholde og videreutvikle lover og regler som vi har kjempet fram.

Hovedregelen må være at det er politikere i Norge som tar avgjørelsene, og ikke menn i Brussel gjennom EU og EØS. Norge er ikke med i EU, men EØS, og får derfor mange av drittpakkene fra Brussel. Vi har de siste

årene opplevd direktiver som angriper norske arbeidere, og dette kan vi ikke godta. I Norge skal vi ha norske lønninger, og vi skal selv bestemme hva slags behov vi har i arbeidslivet og hvilke løsninger som passer oss best.

Mange arbeidere har stått i ulike kamper og streiker. En kamp jeg vil nevne spesielt er fyrstikkarbeiderstreiken i Kristiania i 1889. Jeg nevner nettopp denne streiken fordi jeg senere skal snakke om dagens utfordringer for kvinner i norsk arbeidsliv i 2017. Det er mange likhetstrekk mellom kampen som ble kjempet i 1889, og kampen vi kjemper i dag. Man skulle tro at vi hadde kommet mye lenger enn hva vi har, men det er fortsatt alt for store ulikheter mellom kvinne- og mannsdominerte arbeidsplasser. Og dette er selv om vi lever i 2017.

Kvinnene som jobbet i fyrstikkfabrikkene jobbet lange dager under dårlige vilkår. De jobbet så mye som 13 timer hver dag og hadde noen få kroner i timelønn. Giftene de jobbet i og med, var farlige for helsen. De stod i kø hver dag for å få jobb og turte ikke å klage for mye i frykt for å ikke få jobbdagen etter. De ble lei av dette, og ville ikke ha det slik lenger. De gikk ut i streik. De stod på kravene.

128 år etterpå har vi like store utfordringer på arbeidsplasser som er kvinne- og mannsdominerte. Jeg snakker spe-

sielt om helse- og omsorgssektoren. Alt for mange kvinner står med ufrivillige deltidsstillinger, og mange sliter både psykisk og fysisk på grunn av dette. Deltidsproblematikken er en utfordring som alle ser, men ingen gjør noe med. Er problemet at det ikke finnes jobb? Neppe. Det har seg nemlig slik at disse kvinnene som regel jobber 100% og kanskje mer, men de har det ikke fast i en kontrakt, og ikke fast som inntekt. Dette skaper usikkerhet.

I mange år har hele stillinger i kvinne- og mannsdominert sektor vært et felles mål for politikere, arbeidsgiver- og arbeidstakersiden. Likevel er antall ansatte på deltid stabilt og økende. Kvinner jobber mer deltid i dag enn de gjorde for 10 år siden. Deltidsstillinger er et utbredt fenomen vi ser i den kvinne- og mannsdominerte delen av arbeidslivet. Menn jobber i hovedsak i en heltidskultur, mens kvinner jobber i en deltidskultur.

Mye endret seg i 2013, da det kom en endring i arbeidsmiljøloven som gir deg retten til å kreve stillingen du har jobbet det siste året, men de som ikke har noe fast faller utenfor denne regelen. Vi opplever også kyniske arbeidsgivere som fordeler vaktene på flere slik at det blir vanskeligere å kreve en større, fast stillingsprosent.

Vi kan ta utgangspunkt i «Marie». Marie er en oppdiktet person, men

det finnes alt for mange som Marie der ute. Marie er ferdig utdannet helsefagarbeider. Hun valgte den yrkesveien fordi hun ønsket å bidra for de som lever sine siste dager på et sykehjem. Hun ønsker å bidra for de som trenger det mest. Det gikk ikke lang tid før hun fikk en 10,2% stilling på sykehjemmet. Med en så liten stilling ville Marie aldri få noe boliglån, aldri vite inntekten fra måned til måned og aldri kunne planlegge hverdagen. Senest sist uke måtte hun nok en gang velge vekk sønnens fotballkamp fordi sjefen ringte og trengte en ekstra på kveldsvakt. For sånn er usikkerheten, både for Marie og for resten av kollegaene på arbeidsplassen.

Arbeidsfolk i 2017 fortjener en fast og hel stilling for å ha trygghet i hverdagen, og for å kunne stå med en trygg pensjon når de slutter å jobbe.

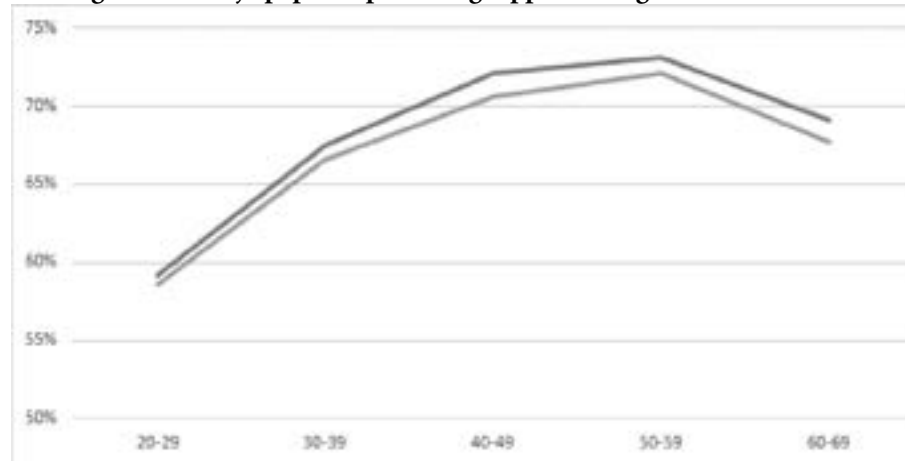
I 2017 som i 1889 er vi kvinner redde for å miste arbeidet hvis vi gjør noe eller sier ifra. Så hvorfor vil det være bedre å ansette disse damene fast? Hvordan kan man gjøre dette for å løse en av nåtidens største arbeidslivsutfordring?

Arbeidsfolk i 2017 fortjener en fast og hel stilling for å ha trygghet i hverdagen, og for å kunne stå med en trygg pensjon når de slutter å jobbe.

En helsefagarbeider som jobber 75 prosent stilling i privat sektor vil tjene for dårlig til å kunne ta ut tidligpensjon fra 62 år, selv om hun har rett til AFP.

Vi kan fint klare å løse dette ved å øke grunnbemanningen, og da vil vi også klare å løse andre utfordringer som vi har i dag fordi man er for få på jobb. Når man står alene på nattevakt med 16 demente pasienter, så ber man om at det skal gå galt. Dette må politikerne og kommunene rydde opp i. Alle fortjener et godt helsetilbud i Norge, og etter et langt liv fortjener de eldre å ha en hånd å holde i og noen å snakke med hvis de ønsker det. Med dagens situasjon har man ikke tid til alt man gjerne skulle ha gjort. Når arbeidsdagen er over sitter man med tårer i øynene fordi man så gjerne skulle rukket å gjøre mer. Andel deltid hjelpepleiere pr aldersgruppe, 2011 og 2015

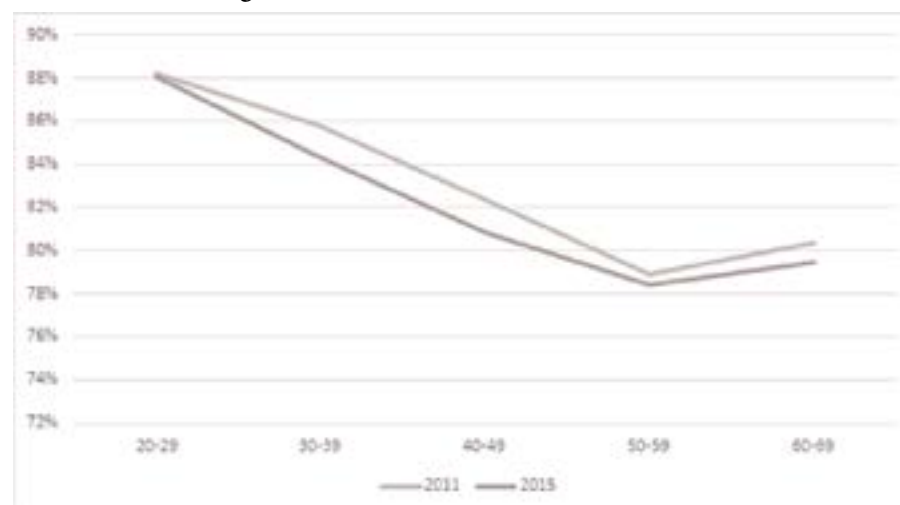
Stillingsstørrelse hjelpepleier pr aldersgruppe 2011 og 2015

Gjennomsnittlig stillingsstørrelse for hjelpepleiere per aldersgruppe, 2011 og 2015. Ansatte i kommunen, uten Oslo og fylkeskommunen. Alder 20-69 år. Kilde KS PAI-register 2015 og 2011

Jeg mener det burde vært ulovlig for norske kommuner å lyse ut stillinger som er under 50%, selv om det bør finnes unntak hvis man ikke kan eller vil jobbe mer.

Andel hjelpepleiere som arbeider deltid per aldersgruppe. Alder 20-69. 2011 og 2015.

Ansatte i kommunen, uten Oslo og fylkeskommunen. Alder 20-69 år. Kilde KS PAI-register 2015 og 2011.

Turnuser skal gå opp, og det skal være nok folk på jobb. Utfordringen blir ofte helgevaktene, og ved at alle bidrar til å jobbe flere helger, så kan dette løses, f.eks. ved at alle som jobber hver tredje helg eller mindre bidrar mer, og ved å lage en plan med alle ansatte for å fordele helgene. Jeg

Det er en skam at vi ikke har kommet lenger i 2017. Selv har jeg en 16,9% stilling som jeg har hatt siden 2008.

er helt sikker på at de ansatte i fellesskap kan finne en løsning på dette. Her bør også ulempetilleggene økes slik at flere vil jobbe helg.

De tillitsvalgte må tas med i alle diskusjoner rundt denne problematikken hver gang noen nye skal ansettes. Før arbeidsgiver fatter beslutning om ansettelse i stilling som arbeidstaker krever fortrinnsrett til, bør spørsmålet så langt som praktisk mulig drøftes med arbeidstaker. Jeg mener det burde vært ulovlig for norske kommuner å lyse ut stillinger som er under 50%, selv om det bør finnes unntak hvis man ikke kan eller vil jobbe mer. Dette er ikke noe problem i dag. Det samme gjelder studenter som ønsker å jobbe ekstra i helger og ferier.

Sist, men ikke minst, så må vi kvinner stå opp for egne rettigheter. Vi kan ikke la oss trække på og være redde for at andre vil dolke oss i ryggen. Vi må ta denne kampen en gang for alle! En seier til oss er ikke bare det, men det vil være en seier for de rundt oss: Familie, arbeidsgivere som vil tjene på å ha friske ansatte og pasienter og brukere av våre tjenester.

Det er en skam at vi ikke har kommet lenger i 2017. Selv har jeg en 16,9% stilling som jeg har hatt siden 2008. Jeg elsker å være hjelpepleier, og jobben gir meg mye. Nå håper jeg at jeg kan gjøre hele jobben, og at politikere snart åpner øynene og innser at hele samfunnet vil ha godt av dette. Jeg har siden jeg fikk jobben vært avhengig av telefonen, avhengig av å si ja til de vaktene som kommer. Telefonen kan ringe tidlig om morgenen eller sent på kvelden. Sykdom kan komme brått på de ansatte, men ved å øke grunnbemanningen så slipper man å måtte kaste seg i bilen for å møte opp til en nattvakt man ikke var forberedt på. Det er i hvert fall tøft å skulle være våken hele natta når man var klar for å sove. Vi kan ikke ha det slik som dette, og det er ikke bra for den ansatte, sjefene eller de som trenger vår bistand. Det er ikke greit at kvinner blir behandlet slik.

Intervju med Reier Møll Schoder om situasjonen i Jemen

Av Ivar Espås Vangen

Reier Møll Schoder har en master i religionsvitenskap fra Universitetet i Bergen og en bachelor i Midtøstenkunnskap fra samme sted. Han har bodd i Saudi-Arabia og Egypt, og har reist mye rundt i Gulfregionen. Han driver bloggen Den arabiske halvøy, <http://www.denarabiskehalvøy.com>.

Hva kan du fortelle oss om krigen i Jemen? Hva er konflikten?

Her kunne jeg nok skrevet en bok om alle sider skulle dekkles. Kort sagt er dette en regional konflikt som i utgangspunktet var en lokal konflikt. I etterkant av den arabiske våren som rammet Jemen, så måtte president Ali Abdullah Saleh trekke seg. I etterkant av revolusjonen og Saleh sin avgang i 2011 gikk Jemen gjennom en nasjonal dialog hvor målet var at hele landet skulle føle seg representert og få innflytelse. Det viste seg raskt at den gamle eliten beholdt mye av makten, og spesielt houthiene som holder til i Nord-Jemen følte seg igjen utelatt fra all innflytelse.

I september 2014 hadde myndighete-

ne i Sana'a senket de statlige subsidierne på bensin, slik at prisen steg. Dette er den utløsende årsaken til opprøret. Houthiene demonstrerte både i Sanaa og i sine egne områder, men fikk ikke gehør for sine ønsker om å gjeninnføre subsidier. Forklaringen på den tiden var at det var bensinprisene og et langvarig hat mot monopoliseringen av makt i Sana'a som førte til at houthiene regelrett stormet Sana'a og tok over kontrollen.

Det viste seg i ettertid at militære styrker som enda var lojale mot tidligere president Saleh ikke hindret houthiene, og et slags partnerskap mellom fiender har utviklet seg siden. Mange antar at president Saleh har stått bak mye av det som skjedde og skjer. Nyvalgt president Hadi ble satt i husarrest, men greide å flykte til Aden i sør og deretter til Riyadh i Saudi-Arabia. Der ba han Saudi-Arabia gripe inn mot det han mente var et kupp mot den lovlige valgte regjeringen i

landet. Saudi-Arabia samlet en koalisjon av sunni-arabiske stater og gikk til angrep på houthiene og militære styrker lojale til Saleh.

Det hevdes ofte at houthiene er en "iransk proxy". Hvor reelt er dette?

Dette er rett og slett vanskelig å svare på.

Saudi-Arabia har siden starten av krigen hevdet at houthiene er støttet direkte av Iran, uten at det i begynnelsen av konflikten fantes bevis som understøttet dette. Historisk har Saudi-Arabia alltid jobbet for å holde Jemen svakt. Et Jemen styrt av en sjiamuslimsk gruppering som houthiene (de er Zaydi, en spesiell gren av sjiaislam) vil aldri bli godtatt av Riyadh. Saudi-Arabia har lenge ment at alle som jobber for politiske mål og er sjiamuslimer er iranske agenter uavhengig av om det finnes bevis eller ikke.

Historisk har Saudi-Arabia alltid jobbet for å holde Jemen svakt.

Ødelagt hus i Sør Sanaa

Vi kan nok ganske sikkert si at houthiene og iranske myndigheter hadde minimal kontakt i starten av konflikten, jeg har iallfall ikke sett noen håndfaste bevis på dette. Men ved at houthiene ble isolert av tilnærmet alle sunni-arabiske land, så har de gradvis vent seg mot Iran siden dette har vært eneste sted det er mulig å finne noen form for støtte. Dermed har Saudi-Arabia på mange måter skapt proxykonflikten de var ute etter. Det er såpass mye propaganda og falsk informasjon så jeg tør rett og slett ikke si hvor sterk kontakten er mellom houthiene og Iran, men den er på ingen måte like formalisert og sterk som med f.eks. Hizbollah i Syria.

Mange land mener krigen som føres er i samsvar med FN-pakten, da Jemens internasjonalt anerkjente regjering i eksil støtter den. Er det hold i denne påstanden?

Ja, det er i utgangspunktet riktig. Krigen har legitimitet i folkeretten ved at den legitimt valgte presidenten, Hadi, ba om hjelp fra nabolandet Saudi-Arabia om å stoppe et kupp av makt i landet. Dermed hadde Saudi-Arabia gode kort på hendene ved at de førte en krig i henhold til internasjonale regler. Saudi-Arabia har hele tiden ment at de bare gjør det vestlige land gjorde under f.eks. Gulfkrigen, da USA intervenerte for å redde Kuwait fra Saddam Hussain.

Problemet er at den Saudi-ledede koalisjonen i stor grad har brutt regler for krig i måten de har angrepet Jemen. Sivile mål bombes, sivilbefolkningen straffes kollektivt gjennom blokade av mat og medisiner til store deler av landet. Jemen importerer 90 % av alle matvarer, og mat brukes som våpen av begge parter i krigen. Saudi-Arabia bomber infrastruktur

for å hindre humanitær hjelp i områder kontrollert av houthiene, som igjen gjør det samme der de har mulighet. Saudi-Arabia har bombet Leger Uten Grensers sykehus flere ganger. Journalister som ønsker å reise til Jemen for å dokumentere hva som foregår har lenge blitt nektet innreise av saudiarabiske myndigheter. Det skal understrekes at begge parter i konflikten konsekvent bryter folkeretten ved å bruke barnesoldater, klassebomber, angripe sivile mål og ved å ikke respektere humanitær rett. Alt dette er grundig dokumentert av ulike NGOer som risikerer livet for å få frem fakta.

Derfor er krigen trist, ved at Saudi-Arabia egentlig har internasjonal lov på sin side ved å intervenere, men bryter de samme lovene i forsøket på å knuse houthiene. Men det er viktig å understreke at houthiene og deres allierte på ingen måte er bedre, så

Er man litt kynisk er det i Norges interesser å la sivilbefolkningen bli sultet og bombet, siden en reaksjon fra Norge kan skade oss økonomisk og sikkerhetspolitisk.

dette er konflikt med bare tapere.

Hva er USAs rolle i denne krigen?

Dette er også litt vanskelig å svare klart på. USA er nær alliert med Saudi-Arabia, som igjen kjøper store deler av sine våpen, våpenutstyr og militært materiell fra USA. I tillegg har USA så vidt jeg forstår bidratt med militær kompetanse og opplæring til saudiske styrker som ikke har samme trening i krigssituasjoner. Det har vært sterk kritikk mot USAs rolle, spesielt fra "liberale" politikere i USA, mens statsmakten har fremhevet krigens internasjonale legitimitet. Trolig går hensynet til amerikansk våpenindustri foran hensynet til sivilbefolkningen i Jemen, ved at Saudi-Arabia kjøper enorme mengder krigsutstyr og gjennom dette bidrar til å holde flere tusen amerikanske arbeidsplasser gående. Det er dessverre det man kan kalle realpolitikk 101.

Hvordan har Norges holdning vært, og hva gjør vi i praksis? Hva bør norsk antikrigsbevegelses krav være?

Den offisielle norske holdningen har så vidt jeg har sett vært at dette er en legitim krig, men hvor man har vært kritisk til brutaliteten i den. Det har også vært mye kritikk av salg av b-utstyr til Saudi-Arabia og ammunisjon til de Forente Arabiske Emirater (FAE) som også er en del av koalisjonen. Heldigvis har det vært mye fo-

kus på de sivile lidelsene, men så vidt jeg vet har det ikke kommet noen offisiell kritikk av krigshandlinger annet enn generelle uttalelser om at sivil infrastruktur og hjelpeorganisasjoner ikke må rammes i krigshandlinger.

Som jeg selv litt krast har skrevet så kan man nesten si at krigen er i Norges interesser. Det kommer stadig rapporter om krigshandlinger på saudisk jord, ofte fordi stammer i grenseområdet mellom Jemen og Saudi-Arabia har mer lojalitet til Jemen enn det saudiske kongehuset. I det siste har houthiene også sendt langdistanseraketter mot Riyadh, noe som gjør situasjonen enda mer anspent. I et paranoid oljemarkedet kan krigen bidra til å øke oljeprisen ved at flere og flere frykter at den kan spre seg til områder hvor saudisk oljeproduksjon foregår. I tillegg eksporterer Norge b-materiell til Saudi-Arabia og ammunisjon til FAE, så krigen bidrar til å holde norske arbeidsplasser i gang. De fleste sivile på flukt i Jemen er i en så prekær humanitær situasjon at de ikke har råd eller mulighet til å komme seg ut av landet. Derfor kommer det tilnærmet ingen flyktninger til Norge fra Jemen. I motsetning til Syria så merker vi i Norge ingenting til det som blir omtalt som en av de største humanitære krisene i verden, siden hverken media eller det politiske Norge ser seg tjent med å gi krigen oppmerksomhet. Sist, men ikke minst, Norge opprettholder gode bilaterale relasjoner med kongefami-

lien ved å ikke stille spørsmål med Saudi-Arabias handlinger i Jemen. Er man litt kynisk er det i Norges interesser å la sivilbefolkningen bli sultet og bombet, siden en reaksjon fra Norge kan skade oss økonomisk og sikkerhetspolitisk.

Så min personlige mening er at krigen i seg selv har legitim forankring i internasjonal lov, men man må sette knallharde krav til at krigshandlinger utføres i henhold til internasjonal lov. Den siste uken har Saudi-Arabia satt hele Jemen under total blokkade grunnet missilene som ble skutt mot Riyadh, noe som er katastrofe for sivilbefolkningen. Om man skal kreve noe så er det at Norge må være krystallklare på at brudd på regler i krig, spesielt fra våre allierte, er helt uakseptabelt uavhengig av hvor paranoid maktthaverene er. For det andre bør Norge, sammen med land som f.eks. Nederland (som allerede har forsøkt å få FN til å foreta en ordentlig uavhengig granskning av krigen i Jemen) jobbe for en uavhengig granskning av krigen i Jemen for å dokumentere hva som egentlig har skjedd. Sist, men ikke minst må Norge sammen med andre land tvinge partene til å prate sammen og finne en løsning som kan føre til en våpenstillstand. Ellers vil hele sivilbefolkningen sulte i hjel. Så er det en ting antikrigsbevegelsen alltid bør ha som første prioritet så er det behovene til sivilbefolkningen i Jemen som nå er verdens største humanitære krise.

Hyll antikrigsrevolusjonen!

Av Torgeir Salih Holgersen

Selv om den franske revolusjonen også førte til at mange uskyldige ble drept, blir den feiret av alle som velger frihet, likhet og brorskap framfor konge, adel og kirkemakt. På samme måte bør vi som er imot imperialism, rasisme og krig feire 100-årsjubileet for den russiske Oktoberrevolusjonen.

Under overskriften «Det tragiske oktoberkuppet» skriver professor emeritus Bernt Hagtvet følgende i Aftenposten 26. august i år: *Russerne er i revolusjonsmodus dette året, hundre-årsmarkeringen av de to revolusjonene i Petrograd skal markeres. Den første, i februar, avskaffet tsarismen. Den andre avskaffet håpet om en konstitusjonell utvikling i Russland.*

Det Hagtvet overser, er at både Februar- og Oktoberrevolusjonen i første rekke var opprør mot første verdenskrig. Revolusjonen startet 8. mars etter vår kalender da kvinnelige tekstilarbeidere gikk til streik og ledet massedemonstrasjoner med krav om brød og slutt på krigen. 11. mars ga tsaren ordre til soldater om å skyte mot demonstrantene, men i stedet sluttet 66 000 soldater seg til demonstrantene dagen etter.

Den provisoriske regjeringa fortsatte krigsdeltakelsen og løste ikke brødkrisa

Den provisoriske regjeringa som overtok styringa da tsaren etter dette abdiserte, var utgått fra Nasjonalforsamlinga, Dumaen, som var valgt i 1913 ut fra stemmereglene som i ekstrem grad favoriserte store jordeiere og rike byborgere. Dumaen hadde altså ingen demokratisk legitimitet, og var derfor fra starten basert på støtte fra sovjetene, arbeider- og sol-

datrådene som ble etablert som lokale koordinasjonskomiteer over hele Russland etter tsarens fall. Den nye regjeringa innførte tale- og trykkefrihet, og det var dette som gjorde det mulig for bolsjeviklederen Lenin å komme tilbake til Russland og for bolsjevikene å spre sitt antikrigsbudskap blant soldater og arbeidere. Den gjorde imidlertid ikke noe for å imøtekomme selve hovedproblemet som hadde skapt brødkrisa som utløste Februarrevolusjonen. Tvert imot ga den løfter til Russlands allierte i Frankrike og Storbritannia om å fortsette den russiske krigsdeltakelsen.

Hagtvet deler synet til den russis-

ke høyresiden som mente at Lenin og andre bolsjevikledere var å regne som landsforrædere på grunn av sin agitasjon mot krigen. En av de som tenkte slik, var general Lavr Kornilov. Kornilov mente situasjonen med en delt makt mellom regjering og sovjet, og ytringsfrihet, som også innebar ytringsfrihet for antikrigsaktivister, var uforenlig med fortsatt effektiv krigsinnsats. Kornilov bestemte seg derfor for å ta med seg noen av sine mest lojale soldater og marsjere mot hovedstaden. På vei dit ble han stanset av rødegardister, vaktstyrken som bolsjevikene hadde organisert av deserterte soldater for å beskytte sovjetene mot nettopp slike kontrarevolusjonære kupp som det Kornilov

Hyll antikrigsrevolusjonen. Forsiden av Juleheftet som ble utgitt av Det norske Arbeiderparti i 1917

forsøkte på. Væpnet med løpesedler mot krigen fikk de praktisk talt alle Kornilovs antatt lojale soldater til å desertere.

Det at bolsjevikene gjennom rødegardistene på denne måten hadde avverget kontrarevolusjon, førte til en massiv økning i deres popularitet, spesielt blant soldatene og arbeidere i storbyene hvor nyheten om det som hadde skjedd spredte seg raskt. Fra å ha vært en mindretallsfraksjon i alle sovjet, fikk Bolsjevikene etter det mislykte Kornilovkuppet flertall i de viktige sovjetene i hovedstaden Petrograd og Moskva, og etter hvert også i mange andre bysovjet rundt om i Russland. På landsbygda var det fortsatt det bondebaserte Sosialistisk-Revolusjonære (SR) partiet som dominerte, men SR-partiet opplevde en stadig sterkere splittelse mellom høyrefløyen, som fortsatt støttet krigsinnsatsen, og venstrefløyen som nå støttet bolsjevikenes krav om umiddelbar våpenhvile.

Det var dette som var bakgrunnen da rødegardister natt til 7. november 1917 stormet regjeringsskontorene, parallelt med at delegater fra sovjet over hele Russland møttes til den andre allrussiske sovjetkongressen. Et flertall her uttrykte støtte til en ny sovjetbasert regjering ledet av Lenin.

Hovedansvaret for den russiske borgerkrigen må legges på intervensjonsmaktene

Derfra gikk ikke alt bra. Den nye sovjetregjeringa ble umiddelbart møtt av

en oppstand ledet av tidligere tsarofiserer som snart fikk støtte fra intervensjonsstyrker fra USA, Storbritannia, Frankrike og Japan. I denne situasjonen kunne bolsjevikene ikke unngå å ty til tøffe grep for å hindre nederlag, men de svarte med vold i et omfang som verken kan forsvares moralsk eller strategisk. Vi kan imidlertid ikke legge hovedansvaret for de nær fem millionene som døde under den russiske borgerkrigen på Lenin og bolsjevikene. Hovedansvaret må legges på intervensjonsmaktene som gjennom sin støtte for de hvite styrkene forsøkte å påføre det russiske folket gjeninnføring av et føydalt og sterkt antisemittisk regime, i tillegg til å tvinge russerne tilbake inn i første verdenskrig.

De konservative, liberale og moderate sosialdemokratiske politikerne satte i gang og stemte for krigen på begge sider

20 millioner mennesker døde i skyttergravene eller av matmangel eller sykdom utløst av matmangel og ekstrem overanstrengelse. De konservative, liberale og moderate sosialdemokratiske politikerne som satte i gang og stemte for krigen på begge sider, og som forsøkte å tvinge russerne tilbake inn i krigen, slipper unna å havne på Hagtvets liste over

Oktoberrevolusjonen var ikke bare et prinsipielt opprør mot imperialistisk krig, men ble også helt direkte starten på slutten for første verdenskrig

Lenins mål om at antikrigsrevolusjonen skulle spre seg tilbake til Tyskland ble en realitet under den tyske Novemberrevolusjonen nøyaktig ett år etter den russiske.

Bernt Hagtvet er konsistent i den forstand at han ikke bare er kritisk til den russiske revolusjonen, men også til den franske. I kronikken skriver han følgende: *Her ligger en lærdom for all ettertid. Den franske revolusjon endte i Napoleons autoritære og imperialistiske keiserdømme, den russiske i Stalin. En advarsel for alle revolusjonsromantikere.*

Bastilledagen feires i dag nesten universelt som et oppgjør med føydalsystemet og starten på en prosess som knesatte prinsippet om universelle menneskerettigheter. I 1889 hadde Bernt Hagtvets kritikk imidlertid fortsatt mange meningsfeller. Gjør vi jobben vår på venstresida med å spre verdiene nedfelt i Oktoberrevolusjonens oppgjør med imperialism, rasisme og krig, kan vi håpe på at 200-årsjubileet for den russiske revolusjonen i 2117 vil framstå like festpreget og ukontroversielt som 200-årsjubileet for den franske revolusjonen var i 1989.

verdenshistoriens verste politiske massemordere.

Oktoberrevolusjonen var ikke bare et prinsipielt opprør mot imperialistisk krig, men ble også helt direkte starten på slutten for første verdenskrig.

Da arbeiderklassen tok statsmakta - oktoberrevolusjonen 1917

Av Harlad Berntsen

Da arbeiderklassen tok statsmakta – oktoberrevolusjonen 1917
Foredrag på markering av 100-årsjubileet på Kaféteatret i Oslo 4. november 2017. Foredraget er tidligere publisert av tidsskriftet Revolusjon!

Uten Lenin ville det ikke blitt noen revolusjon i Russland i oktober 1917.

Dette er ikke en påstand om at revolusjonen var et enmannsverk eller et produkt av én manns sterke vilje og evne til å handle riktig på riktig tidspunkt, uavhengig av formålet, slik tidlige høyrepopulister som Mussolini så det.

Påstanden baserer seg på at i den krisa som tilspissa seg i Russland fra og med utbruddet av første verdenskrig, var den godt skolerte Marx-eleven og kjenneren av samfunnsformasjonen i Russland, Lenin, nesten helt aleine om å gå inn for de veivalg som førte fram til revolusjonen.

Den utviklinga som førte fram til de avgjørende valgsituasjonene, var derimot ikke skapt av Lenin. Den hadde røtter i lengre tids oppløsning av det brutale tsaristiske eneveldet. Det be-

gynte for alvor med det russiske nederlaget i krigen mot Japan 1904 – 1905, som utløste økende uro blant bøndene og en voksende streikebevegelse i industrien. Uroa blei ikke mindre av at politiet «den blodige søndagen» i St. Petersburg i januar 1905 fyrte laus på fredelige, egentlig tsarvennlige demonstranter og drepte 130 av dem. I juni 1905 gjorde mannskapet på panserkrysseren Potemkin mytteri.

I oktober 1905 gikk arbeiderne til po-

Det russiske borgerskapet var lite utvikla og for sterkt knytta til eneveldet til å samle seg bak et krav om en mer demokratisk konstitusjon. Da tsaren ved et kupp innsnevra stemmeretten ytterligere, fikk han støtte fra både kadettene og den liberale høyrefløyen av mindre godseiere og næringsdrivende borgere. De foretrakk tsarveldet framfor demokratiske rettigheter for arbeiderklassen og småbøndene.

litisk generalstreik mot det tsaristiske sjølherskerdømmet og begynte å danne arbeiderråd (på russisk: sovjet), det første og største i hovedstaden St. Petersburg. Også bønder og soldater danna sovjet rundt omkring. Sovjeta tok over lokale og sentrale forvaltningsoppgaver og var dermed ei spire til ei ny statsmakt.

Generalstreiken tvinga tsaren til å innkalle en valgt riksrepresentasjon, en såkalt Duma. Med dette klarte han

å splitte den borgerlig-liberale opposisjonen fra de revolusjonære arbeider- og bondepartia som ville styrte han. Deretter drepte og såra han tusenvis av revolusjonære, liberale og jøder, dels ved hjelp av reaksjonære morderbander med navn som «Svarte hunder».

Revolusjonære parti var forbudt, og det mest liberale partiet, kadettene, ikke formelt anerkjent. Stemmeretten var begrensa. En godseierstemme veide like mye som 45 arbeiderstemmer eller 15 bondestemmer. Det russiske borgerskapet var lite utvikla og for sterkt knytta til eneveldet til å samle seg bak et krav om en mer demokratisk konstitusjon. Da tsaren ved et kupp innsnevra stemmeretten ytterligere, fikk han støtte fra både kadettene og den liberale høyrefløyen av mindre godseiere og næringsdrivende borgere. De foretrakk tsarveldet framfor demokratiske rettigheter for arbeiderklassen og småbøndene.

Alt omkring 1900 forelå det, i kapitalistisk sterkere utvikla land med Storbritannia i spissen, enorme overakkumulerte kapitaler. I likhet med oljefondet i dagens Norge kunne

Lenin taler i Moskva i 1920. Trotsky stående til høyre

disse kapitalene ikke reinvesteres i deres egne land, da ville de skape såkalt overoppheta økonomi, det vil si knapphet på arbeidskraft og stor makt til arbeiderne. I stedet var overflodskapitalene på jakt etter nye investeringsområder, det fant de i blant andre det vannkraftrike Norge og ikke minst i Russland. Fra omkring 1908 finansierte de en sterk vekst i russisk stål-, kull-, råjern- og tekstilindustri, samt i oljeutvinning, med en tilsvarende vekst i landets industriarbeiderklasse.

Men det industrielle oppsvinget var sterkt basert på eksport og statlige leveringskontrakter, ikke på utvikling av et kapitalistisk hjemmemarked. Tsarregjeringa ville og kunne ikke innfri kravet fra bøndene om å få mer jord ved hjelp av ekspropriasjon og utdeling av privat, statlig og kirkelig godseiendom. Dermed var det ute av stand til å dyrke fram et sjikt av privateiende bønder og et mer moderne og effektivt jordbruk som kunne ha lagt grunnlag for en sterkere opprinnelig kapitalakkumulasjon i Russland.

De siste åra før første verdenskrig

vokste uroen igjen på landsbygda, og den fortsatte veksten i storindustrien blei ledsaga av et sterkt økende tall på streiker, særlig i hovedstaden St. Petersburg og i Moskva. Streikebevegelsen var dels utløst av militær nedskyting av mer enn 500 streikende arbeidere i gullgruvene ved elva Lena i Sibir 4. april 1912, den verste massakren på fredelige demonstranter sia den «blodige søndagen» i januar 1905. Den voksende arbeiderklassen støtta de sosialistiske partia – mensjevikene, bolsjevikene og de sosial-revolusjonære – i deres kamp for å velte det tsaristiske eneveldet. Ved Duma-valget i 1912 fikk representanter for det mest revolusjonære, bolsjevikene, seks av ni plasser avsatt til arbeiderne.

Den spesielt sterke utviklinga av ei politisk-revolusjonær innstilling som dette var uttrykk for, og som kom så markant til uttrykk i den forrang som Lenin ga politisk framfor økonomisk kamp, må ses ut fra det som særlig skilte Russland fra Vest-Europa: et enevelde som sto i veien for utvikling av både et mer sjølstendig liberalt borgerskap og en mer mode-

rat reformistisk arbeiderbevegelse. For eksempel la tsarregimet ned lovforbud mot landsomfattende fagorganisering. Den tsaristiske undertrykkelsen gjorde at arbeiderne i Russland ikke hadde andre veier å gå til ei bedre framtid enn den politisk-revolusjonære og dels konspirativt-disiplinerte kampen.

I de siste åra før 1914 blei konkurransen mellom ujamnt utvikla kapitalistiske stormakter om råvarer, investerings- og avsetningsmarkeder mer og mer skjerpa. Omkring 1870 hadde Storbritannia, Frankrike og Belgia delt Afrika mellom seg med linjal. Først på samme tid var Tyskland blitt samla og blei arena for ei desto raskere og mer moderne industrialisering, men sto nesten uten dominansområder i andre deler av verden.

De nye styrkeforholda mellom de imperialistiske stormaktene krevde ei omfordeling av jordas ressurser og markeder som de gamle sosialdemokratiske massepartia i den andre arbeiderinternasjonale tidlig forsto ville ende i krig. På internasjonals kongress i Stuttgart i 1907 hadde

Lenin hadde ikke, som Rosa Luxemburg, forstått at Kautskys deterministiske utgave av marxismen nettopp var en teori for å avholde seg fra å gripe inn i og forstyrre kapitalismens naturnødvendige utvikling til sosialisme med å føre aktiv klassekamp og gjøre andre forsøk på omvelting før sosialismen falt som en moden frukt i hendene på arbeiderne.

Lenin sammen med grunnleggeren av det britiske Labour-partiet, skotten Keir Hardie, og polsk-tyske Rosa Luxemburg foreslått å hindre krigsutbrudd ved hjelp av generalstreik i alle involverte land. Dette blei avvist som utpoisk av det ledende partiet i internasjonalen, det tyske sosialdemokratiet. Etter en lang debatt der alle tok for gitt at krigen ville komme, gikk Lenin med på et kompromiss som blei enstemmig vedtatt. Kompromisset slo fast at ved utbrudd av krig, hadde arbeiderklassen og dens parlamentariske representanter i alle de involverte land plikt til å gjøre alt de kunne for å hindre utbruddet. Og til, hvis krig likevel skulle bryte ut, å arbeide for å få slutt på den hurtigst mulig, foruten til, av alle krefter, å utnytte den økonomiske og politiske krisa som krigen ville skape, til å få massene med på å påskynde undergangen for klassesamfunnet.

Da krigen brøyt ut 1. august 1914 gjorde nesten alle partia det motsatte. Det store ledende partiet i internasjonalen, forbildet for alle de andre, det tyske sosialdemokratiet, førte an. I begeistrasus over endelig å sleppe inn i det nasjonale fellesskapet slutta det opp om det angivelige forsvaret for den høyerestående tyske sivilisasjon mot det tsaristiske barbariet.

I Tyskland var Karl Liebknecht aleine om å bryte partidisciplinen og stemme mot krigsbevilgningene i Riksdagen. Han hadde støtte fra Rosa Luxemburg, og begge blei arrestert og fengsla. Lenin var særlig skuffa over at Karl Kautsky, som han hadde sett opp til som den viktigste videreføreren av den

marxistiske tradisjonen i Tyskland og i internasjonalen, stemte avholdende til krigsbevilgningene. Lenin hadde ikke, som Rosa Luxemburg, forstått at Kautskys deterministiske utgave av marxismen nettopp var en teori for å avholde seg fra å gripe inn i og forstyrre kapitalismens naturnødvendige utvikling til sosialisme med å føre aktiv klassekamp og gjøre andre forsøk på omvelting før sosialismen falt som en moden frukt i hendene på arbeiderne. Inntil da måtte sosialdemokratiet nøye seg med å skolere og organisere flest mulig for å bli i stand til ta imot og forvalte makta på beste måte.

Bare i Italia og visstnok i Serbia stemte sosialistpartia mot krigsbevilgningene. Også de Duma-deputerte mensjevikene og bolsjevikene fra St. Petersburg gikk sammen om å erklære at de ville stemme mot. Tsarregimet svarte med straks å forby all opposisjonell presse og forvise opposisjonelle til Sibir. Lenin, som oppholdt seg i Krakow i den østerrikske delen av Polen, kom seg til Bern i Sveits. Der tok han, i et sett teser, opp tråden fra Stuttgarteresolusjonen og skreiv at for arbeiderklassen og alle øvrige arbeidende i Russland ville nederlag for tsarmonarkiet og dets hærer være det minste ondet. Det gjaldt derfor over alt, også i hæren og i felten, å propagandere for den sosialistiske revolusjonen og for å rette våpnene ikke mot klassefeller fra andre land, men mot de reaksjonære og

borgerlige regjeringene i alle land. For dette måtte det organisere illegale celler og grupper i hærene fra alle nasjoner på alle språk, til kompromisslaus kamp mot borgerskapets sjåvinisme og patriotisme i alle land.

Mens Lenin i Sveits fortsatte å arbeide for denne linja, tapte den terreng i Russland. I forhør som endte med forvisning til Sibir, sa Kamenev og andre ledende bolsjevikere at de var uenige med Lenin når han gikk inn for at partiet skulle arbeide for at Russland led nederlag i krigen. Mensjevikene gikk på si side over til å kombinere ei patriotisk holdning med krav om demokratiske reformer, og det oppsto en viss nasjonalt samlende patriotisme som inkluderte venstre-mensjevikene og deres motstand mot anneksjoner og krigserstatninger ved krigsslutt. Men snart gikk krigen dårligere og det slo sprekker i den nasjonal-patriotiske fronten. Troppene slapp opp for våpen og ammunisjon, og nye soldater blei sendt våpenlause til fronten. Jernba-

nen var overbelastet og forsyningene svikta i både militær og sivil sektor. Produksjon for krigsformål vokste på kostnad av sivil vareproduksjon. Bøndene hamstra korn. Særlig de breie massene i

storbyene blei ramma av mat- og råvaremangel, dyrtid og en synkende levestandard som la grunnlag for den første revolusjonen i 1917, i februar.

Den 23. februar 1917 i russisk tidsreg-

ning (8. mars i vestlig) blei den internasjonale kvinnedagen, som den gangen var uløselig knytta til arbeiderbevegelsen og klassekampen, markert også i Russland. Under ledelse av kvinnelige tekstilarbeidere demonstrerte 80 000 arbeidere av begge kjønn i gatene i Petrograd, det russiske navnet på hovedstaden St. Petersburg fra og med krigutbruddet. I dagene som fulgte, fortsatte demonstrasjonene, og Nikolaj II satte inn tropper som begynte å skyte på og drepte mange av de våpenlause demonstrantene. Soldatene, for det mest bønder, likte rolla dårlig. 27. februar gjorde garnisonssoldatene i Petrograd mytteri, og fikk følge av det ene regimentet etter det andre. 2. mars fant tsaren det best å abdisere.

Det nye var ikke uroa, men at det statlige voldsapparatet ikke lenger var lojalt overfor tsaren. Dét var en hovedgrunn til at tsaren gikk av. Eneveldet blei i første omgang avløst av ei provisorisk regjering som var basert på den liberale blokka i Dumaen og skulle styre inntil valg av ei grunnlovgivende forsamling.

Ingen av de sosialistiske arbeiderpartia – mensjevikene, bolsjevikene eller de sosial-revolusjonære – spilte ei ledende rolle i utviklinga, heller ikke da fabrikkarbeidere og garnisonssoldater i Petrograd tok opp igjen tråden fra 1905 og danna arbeiderråd. Arbeiderne gikk sjøl i spissen, partia hang seg på og fikk alle tre valgt representanter i rådet.

Det nye Petrograd-sovjetet tok fra starten ikke sikte på å erobre statsmakta. Det ville nøye seg med å passe på at den provisoriske regjeringa førte en demokratisk og arbeidervennlig politikk. Den skjematisk måten å tenke på som hadde vært rådende i det store tyske sosialdemokratiet og dets ledende teoretiker Karl Kautsky, hadde fortsatt hegemoni i nesten hele den russiske arbeiderbevegelsen. Både mensjevikene, de sosialrevolusjonære

Arbeiderne og soldatene, nesten utelukkende småbønder, gikk derimot inn for fred uten anneksjoner og erstatninger. I april 1917 kom det til svære demonstrasjoner mot anneksjonslinja. Regjeringa blei tvinga til å rekonstruere seg med flere mensjevikere og sosialrevolusjonære. Men også disse nye ministrene bøyde seg snart for anneksjonslinja til kadettene.

og det store flertallet av bolsjevikene mente at før Russland var modent for sosialistisk revolusjon, måtte det gjennom en lengre borgerlig-demokratisk fase og utvikling av en dominerende kapitalistisk økonomi. I første omgang sto de også samla på at for å passe på at regjeringa fungerte progressivt, måtte de sjøl holde seg utafor den. Den sosialrevolusjonære Aleksander Kerenskij var først aleine om å trosse denne linja og bli med i regjeringa.

Petrograd-sovjetet, der mensjevikene snart tok ledelsen og de sosialrevolusjonære sto nest sterkest, skaffa seg likevel straks kontroll over flere statsmaktoppgaver, aller viktigst kommandoen over de militære troppene i hovedstaden. Sovjetet vedtok at de militære enhetene skulle ledes av soldatvalgte komiteer, og at soldatene skulle se på sovjetet som sin høyeste politiske styresmakt. Bare i felten skulle offiserene ha kommandoen.

Månedene fra mars til oktober 1917 blei dermed en periode med dobbeltmakt, ei statsmakt som var delt mellom den provisoriske regjeringa og Petrograd-sovjetet, foruten de stadig flere arbeider- og soldatråda som det inspirerte til, i Moskva og i andre store byer, samt blant de fattige småbøndene. Regjeringa og sovjeta var enige om å få valgt ei grunnlovgivende forsamling som skulle innføre borgerlig demokrati. Men særlig på grunn av krigen begynte regjeringsmakta å tape terreng for sovjetmakta.

Av frykt for at bondesoldatene ville desertere og reise hjem hvis de blei til-

delt jord, nølte regjeringa med å innfri bondekravet om jordreform. Den klarte heller ikke å dempe varemangelen og dyrtida for de store massene. Den satte krigføringa og ekspansive nasjonale formål foran alle andre. Den ville ikke bryte avtalen som tsaren hadde gjort med sine allierte om ikke å slutte separatfred med Tyskland, og dermed risikere å miste den kontrollen over Istanbul og de tyrkiske strekene som de allierte hadde lova Russland i belønning ved krigsslutt.

Arbeiderne og soldatene, nesten utelukkende småbønder, gikk derimot inn for fred uten anneksjoner og erstatninger. I april 1917 kom det til svære demonstrasjoner mot anneksjonslinja. Regjeringa blei tvinga til å rekonstruere seg med flere mensjevikere og sosialrevolusjonære. Men også disse nye ministrene bøyde seg snart for anneksjonslinja til kadettene.

Utviklinga styrka bolsjevikene. De blei stående utafor regjeringa som aleineforkjempere for fred uten anneksjoner og for kravet om en jordreform som ga all jord til bøndene. Det var et krav som de sosialrevolusjonære hadde programfesta, men som deres egen landbruksminister, Tsjernov, ikke fikk regjeringa med på.

I april kunne mange av bolsjevikene som ved krigsutbruddet i 1914 var forvist til Sibir eller gått i eksil, vende tilbake til Petrograd. I likhet med mange som var blitt igjen i byen, hadde også de dels slutta opp om det nasjonale forsvaret. Og de delte mensjevikenes oppfatning om at Russland ikke var

modent for sosialistisk revolusjon, det måtte først gjennom en lengre borgerlig-kapitalistisk fase. På tvers av flertallet var Lenin igjen nesten helt aleine om å stå fast på ikke bare å gå imot anneksjoner, men, som ved krigsutbruddet i 1914, å oppfordre soldatene til å desertere og vende krigen mot egne undertrykkere. I april vendte også han hjem, fra eksil i Sveits, skjult i ei forseгла jernbanevogn som de tyske styresmaktene sørga for å få passere fordi de kjente til linja han sto for. Fra første dag Lenin var tilbake i Petrograd, fortsatte han å hevde at den pågående imperialistiske omfordelingskrigen var i ferd med å utløse borgerkrig over hele Europa, og at den russiske revolusjonen som var under utvikling, var starten på en verdensomfattende sosialistisk revolusjon.

Dagen etter hjemkomsten presenterte Lenin i bolsjevikenes hovedorgan Pravda sine seinere såkalte «april-teser». I den viktigste av tesene tok han avstand fra doktrinen om at den borgerlige revolusjonen i Russland måtte fullføres før en kunne gå over til den sosialistiske. I følge Lenin var Russland, i og med eksistensen av dobbeltmakta, alt på vei over fra borgerlig til sosialistisk revolusjon der proletariatet og fattigbøndene samla hele statsmakta i sovjeta.

Lenin sa at bolsjevikene måtte slutte å gi liv til illusjoner om at ei borgerlig regjering som den provisoriske i et Russland som alt hadde en kapitalistisk storindustri, kunne være noe anna enn ei imperialistisk regjering. I stedet måtte arbeiderne overbevises om at det ville være et tilbakeskritt å opprette en parlamentarisk republikk, og at bare en sovjet- eller rådsrepublikk kunne være grunnlag for ei revolusjonær regjering. Også dette var et nytt syn som skilte Lenin fra Karl Kautsky og hans endelige mål om å erstatte keiserdømmet med en parlamentarisk republikk som nærmest var identisk med sosialisme.

I apriltesene gikk Lenin også inn for at bolsjevikpartiet tok nytt navn som kommunistisk, samt å opprette en ny revolusjonær arbeiderinternasjonale som kunne lede og sikre samarbeidet over landegrensene i den sosialistiske verdensrevolusjonen som krigen hadde satt på dagsorden.

I Pravda blei tesene til Lenin straks forkasta av bolsjevikeren Kamenev, som stadig mente at først måtte den borgerlige revolusjonen bringes til ende, og at Lenin var fremmed for de rådende stemningene i et Russland som han hadde vært borte fra i ti år. Lenin svar var at staten i lengda ikke kunne ha to maktsentra, enten måtte sovjeta styrte den provisoriske regjeringa eller sjøl bli styrta. På bolsjevikenes allrussiske partikonferanse i slutten av april fikk Lenin overveldende flertall for sitt syn, som kunne sammenfattes i det følgende: for det første var den kapitalistiske industrien og dens moderne arbeiderklasse alt så sterk i et ellers tilbakeliggende Russland at arbeiderklassen kunne og måtte gå til sosialistisk revolusjon, for det andre

kunne en slik revolusjon i lengda bare holde stand dersom det blei revolusjoner i andre og mer utvikla kapitalistiske land, for det tredje var revolusjonen i Russland avgjørende viktig for å påskynde de andre revolusjonene, som alt var i emning.

Konferansen vedtok også slagordet «All makt til sovjeta», som sammen med krava om brød, jord og fred kom til å ligge til grunn for masseopplutninga om oktoberrevolusjonen.

Men først, i juli, gikk arbeiderne og soldatene til nye svære demonstrasjoner for å slutte fred. Bolsjevikene frykta at de var for tidlige, spontane og uorganiserte, men ga dem full støtte når de først kom. Demonstrasjonene tvinga regjeringa til igjen å endre sammensetning og gjøre Kerenskij til statsminister. Det førte bare til økende angrep på den fra alle sider. Regjeringa vant heller ikke stort på å reise en kraftig hetskampanje mot Lenin som angivelig tysk agent. Men den fikk Lenin til å gå i dekning på ny, i finske Viborg.

Kerenskij vakla og rygga tilbake for

å ta klar stilling da den øverste hærkommandanten, general Kornilov, fant tida inne til, med lojale soldater, å gjøre et forsøk på å innta Petrograd og oppløse sovjetet der. Framstøtet stranda på at jernbanearbeiderne gikk til streik mot den framrykkende generalen, og at garnisonssoldatene i utkanten av byen fraterniserte med Kornilovs soldater og vant dem over. Kerenskij kom heller ikke noen vei med nok en gang å ombylere regjeringa, nå med ti mensjevikere og sosialrevolusjonære ved sida av like mange ikke-sosialistiske ministre. Angrepa bare økte, fra høyre for forræderi, fra venstre for konspirasjon med Kornilov.

Utviklinga bare radikalisererte arbeiderne og førte til at Petrograd-sovjetet oppretta røde garder til forsvar mot kontrarevolusjon. Bolsjevikpartiet vokste fra 10 000 medlemmer i mars til en kvart million i september da det fikk flertall i Petrograd-sovjetet og gikk fram over hele landet. I andre halvdel av oktober satte Petrograd-sovjetet ned en militær revolusjonskomité av bolsjevikere og venstre-utbrytere fra de sosialrevolusjonære. Komiteen fikk kontroll over de røde gardene og blei anerkjent av garnisonssoldatene som deres øverste befal.

Alt fra juli i Viborg hadde Lenin sagt at tida var inne for å ta makta, ellers ville høyre og kontrarevolusjonen gjøre det. Han viste også til den revolusjonære situasjonen internasjonalt, spesielt i Tyskland der soldatene i østersjøflåten gjorde mytteri og krevde fred uten anneksjoner og erstatninger.

Hemmelig tilbake i Petrograd fra Viborg fikk Lenin den 23. oktober flertallet av bolsjevikene med på å gå til direkte aksjon for å velte regjeringa. Kamenev og Zinovjev var fortsatt

Lenin sto fast på at en måtte ta makta straks, og på at valget sto mellom militært Kornilov-diktatur og proletariatets sovjetdiktatur.

aksjonsplanene ved å gå imot dem i full offentlighet. Leo Trotskij gikk inn for oppstand, men at den burde falle sammen med åpninga av den andre allrussiske sovjetkongressen som var beramma i Petrograd 26. oktober, og legge statsmakta i hendene på kongressen.

Lenin sto fast på at en måtte ta makta straks, og på at valget sto mellom militært Kornilov-diktatur og proletariatets sovjetdiktatur.

To dager etter, 25. oktober i Russland, 7. november i vestlig tidsregning, gikk bolsjevikene til aksjon etter at Lenin hadde fått tilslutning til sitt syn på et møte i sentralkomiteen med 19 stemmer mot Kamenev og Zinovjev. Bolsjevikleda røde garder besatte strategiske punkter i Petrograd. Den revolusjonære militærkomiteen i sovjetet erklærte at den provisoriske regjeringa var avsatt, Vinterpalaset der regjeringa oppholdt seg, blei inntatt uten at det fløyt ei dråpe blod, og regjeringa blei arrestert. Bare Kerenskij kom seg unna.

Den allrussiske sovjetkongressen samla seg dagen etter i Smolny-palaset. Den starta med at mensjevikene og høyrefløyen av de sosialrevolusjonære protesterte mot det de kalte «den militære konspirasjonen» til bolsjevikene og marsjerte ut. Dermed satt

motstandere av at bolsjevikene skulle ta makta aleine. De ville samarbeide med andre om å danne ei ny regjering basert på sovjeta i hele landet, og røpte

bolsjevikene og de venstre-sosialrevolusjonære igjen med overveldende flertall for å utvikle dobbeltmakta, og proklamere at all makt i hele Russland var overført til arbeider-, soldat- og bondesovjeta. På kvelden dagen etter, 26. oktober, vedtok kongressen å slutte fred og gå i gang med jordreformen, foruten å danne ei ny regjering med Lenin som statsminister, Trotskij som utenriksminister og Stalin som kommissær for nasjonalitetene.

Det var uten tvil et mindretall som både planla, iverksatte og støtta omveltinga. Den kan ikke derfor kalles et kupp. Mange historikere har pekt på at den provisoriske regjeringa sjøl undergravde sin del av dobbeltmakta ved å fortsette krigen på tross av et mer og mer krigstrøtt folk, og ved å krangle internt om jordspørsmålet. Til slutt satt Kerenskij på Petrograd-sovjetets nåde. I sovjetet var det opprinnelige flertallet av mensjevikere og sosialrevolusjonære lamma av teorien om at Russland måtte gjennom en lengre periode med utvikling av borgerlig demokrati og kapitalisme før sosialismen kunne settes på dagsorden. Ved å stå i spagat på begge sider av dobbeltmakta kunne de, som Lenin hevda,

Mange historikere har pekt på at den provisoriske regjeringa sjøl undergravde sin del av dobbeltmakta ved å fortsette krigen på tross av et mer og mer krigstrøtt folk, og ved å krangle internt om jordspørsmålet.

anklages for å bane veien for et kontrarevolusjonært militærdiktatur, som sikkert ikke ville blitt noe liberalt té-selskap. De mista mer og mer tillit hos industriarbeiderne og småbøndene, som i økende mengder strømte over til bolsjevikene og de venstre-sosialrevolusjonære og deres slagord om all makt til sovjeta, fred, brød og jord.

Revolusjonen førte ikke til at valget på ei grunnlovgivende forsamling blei avlyst. Det blei avholdt kort tid

Lenin og hans kone Nadia Krupskaja

Etter å ha blitt avsatt av regjeringa, flykta de mest innbitte av tsarens generaler og offiserer sørover. Der satte de, med støtte fra de liberale kadettene, høyre-mensjeviker og høyre-sosialrevolusjonære, samt fra tsarens allierte i de kapitalistiske stormaktene i Ententen, opp en kontrarevolusjonær hær av frivillige.

etterpå, og ga bolsjevikene et overveldende flertall blant arbeiderne i byene. Også på landsbygda økte oppslutninga om bolsjevikene, foruten om de venstre-sosialrevolusjonære. Men bøndene utgjorde 80 prosent av folket, og ga de moderate sosialrevolusjonære flertallet aleine med 370 av 707 representanter, bolsjevikene 175, de venstre-sosialrevolusjonære 40, mensjevikene 34, og mindre parti og partiløse 100.

I strid med Lenin, og med parolen om all makt til sovjeta, hadde bolsjevikerne gått med på å gjennomføre valget, men ville ikke bøye seg for resultatet. Lenin mente det ikke var representativt og heller ikke på høyde med det han kalte proletariatets revolusjonære demokrati eller diktatur, som han så på som overlegent det borgerlige demokratiet. Den andre dagen den grunnlovgivende forsamlinga satt sammen i januar 1918, blei den oppløst av væpna tropper.

Etter en del blodige, men kortvarige kamper, var de russiske byene under kontroll av sovjeta. Stillinga var mer klar på landsbygda og i byene i de ikke-russiske delene av det gamle imperiet der ønsket om nasjonal sjølstendighet stor sterkt. Tidlig i 1918 var sovjetmakta utvida og befestet i 1 200 distriktssovjet som de eneste lokale maktorgan med autoritet. Samtidig oppretta regjeringa et nytt hemmelig politi, Tsjekaen, med det oppdraget å slå ned på det som blei sett på som kontrarevolusjonær virksomhet og sabotasje.

Regjeringa oppfylte løftet om å avslut-

te krigen ved å inngå fredsavtale med Tyskland i Brest-Litovsk i mars 1918, åtte måneder før første verdenskrig tok slutt med den tyske kapitulasjonen i november. I Russland blei krigen avløst av tre års borger- og interven-sjonskrig fram til 1921. Etter å ha blitt avsatt av regjeringa, flykta de mest innbitte av tsarens generaler og offiserer sørover. Der satte de, med støtte fra de liberale kadettene, høyre-mensjeviker og høyre-sosialrevolusjonære, samt fra tsarens allierte i de kapitalistiske stormaktene i Ententen, opp en kontrarevolusjonær hær av frivillige. De fikk også våpen og penger fra president Woodrow Wilson som fra 1917 brakte USA inn i krigen på Ententens side, ikke minst for å bidra til å kvele det revolusjonære oppsvinget i store deler av Europa i kjølvannet av oktoberrevolusjonen. Wilson sendte også militære enheter til Arkhangelsk og Vladivostok.

For å forsvare revolusjonen organiserte bolsjevikene den Røde Hær rundt en kjerne av rødegardistene i Petrograd og Moskva. Hæren stoppa et intervensjonsforsøk fra det nye sjølstendige Polen og dreiv det tilbake dit det kom fra. Men den treårige såkalte krigskommunistiske perioden kosta dyrt, den førte til at store deler av industriproletariatet som hadde slutta opp om bolsjevikene, blei spredt og måtte bøde med livet i kampen for sovjetmakta.

Mens de seirende stormaktene nektet å anerkjenne sovjetregjeringa, vekte oktoberrevolusjonen straks stor begeistring i arbeiderklassen og i undertrykte folk over hele verden. Det gjaldt ikke

minst i Norge, der venstreopposisjonen i den faglige og politiske arbeiderbevegelsen med Martin Tranmæl i spissen, vant flertallet på Arbeiderpartiets landsmøte i 1918, og, inspirert av revolusjonen i Russland, strøyk den parlamentariske flertallsveien til sosialismen fra programmet og erstatta den med «revolusjonær masseaksjon», som det hette. Året etter meldte partiet, som det eneste gamle sosialdemokratiske massepartiet i Vest-Europa, seg inn i den nye kommunistiske internasjonale, og i 1920 vedtok det å erstatte det parlamentariske demokratiet med ei rådsforfatning etter sovjetisk mønster. Først tre år etter, i 1923, kunne den halvsyndikalistiske Tranmæl ikke lenger følge den tredje internasjonale direktiver om blant annet å utvikle det til et kommunistisk fortrøppsparti, og fikk flertall for å melde det ut av Internasjonen, mens et stort mindretall ville bli værende i internasjonen og danne et nytt, Norges kommunistiske parti.

Revolusjonene i de mer utvikla kapitalistiske landa i Sentral- og Vest-Europa som Lenin hadde sagt var nødvendige for at det sosialistiske Sovjet-Russland skulle overleve, kom ikke. Rådsrepublikkene i Ungarn og i Bayern falt sammen, fabrikkokkupasjonsbevegelsen i det industrielle Nord-Italia blei slått ned og knust av Mussolini og hans svartskjorter, og de røde tapte den brutale borgerkrigen i det nye Finland, som Lenin hadde gitt sjølstendighet straks etter revolusjonen i 1917. En tysk styrke på 5 000 soldater sikra seieren for de hvite.

I nøkkellandet Tyskland hadde uenighet om SPDs krigslinje ført til at i 1917 brøyt en anti-militaristisk fløy ut av partiet og danne et nytt såkalt uavhengig sosialdemokratisk parti, USPD. Karl Liebknecht og Rosa Luxemburg, som begge hadde vært fengsla for å ha gått imot krigen fra den starta, gikk

med i USPD. De gikk også inn i det mer radikale Spartakistforbundet som i desember 1918 var med på å stifte det nye Tysklands kommunistiske parti, KPD. En måned før, i november 1918, hadde krigstrøtte soldater, matroser og arbeidere gjort opprør som førte til at keiserdømmet blei styrta og avløst av en ny republikk under ledelse av ei provisorisk sosialdemokratisk regjering med Noske, Ebert og Scheidemann i spissen.

Med basis i arbeider- og soldatråda i Berlin gjorde spartakistene i januar 1919 opprør mot den nye parlamentariske republikken for å sette en rådsrepublikk i stedet. I kampen kom de militære snart på offensiven og arresterte og fengsla hundrevis av revolusjonære, blant andre Liebknecht og Rosa Luxemburg. Luxemburg hadde forsøkt å stoppe opprøret med å vise til at spartakistene var i mindretall i arbeider- og soldatråda i Tyskland som helhet. Under transport til et nytt varetektfengsel blei Liebknecht myrda under et arrangert fluktforsøk, Rosa skutt av en angivelig opprørt borger, trulig spilt av en sivilkledd marineoffiser. Drapa var ei oppfølging av en avtale mellom den sosialdemokratiske regjeringssjefen Ebert og hærsejeren Groener om å prioritere å knuse rådsrepublikkanerne, og blei utført i samforståelse mellom forsvarsministeren Noske og det militære hovedkvarteret.

Dermed sto bolsjevikene aleine igjen ved roret i Russland. Skulle de dermed gi fra seg makta, eller skulle de holde på den til verdensrevolusjonen igjen fikk vind i seila? Lenin valgte det siste og lanserte NEP, den nye økonomiske politikken. Under kontroll av proletariatets fortsatte statsmakt skulle NEP gi rom for ei midlertidig kapitalistisk økonomisk utvikling for å styrke arbeiderklassegrunnlaget for sosialismen.

Den britiske historikeren E.H. Carr mente i første bind av sitt klassiske

mangebindsverk om revolusjonen og Sovjetunionen å kunne si at den raske oppløsninga av den borgerlige februarrevolusjonen viste at borgerlig demokrati og kapitalisme etter vestlig modell, som mensjevikene mente var nødvendig, ikke kunne vinne rotfeste i Russland på denne tida. Det var neppe

For Carr var med andre ord linja til Lenin eneste alternativ til en gjenoppretkelse av et autoritært svart diktatur.

heller en moderne demokratisk kapitalisme general Kornilov og de seinere hvitehærskommandantene Kolsjak og Denikin ville ha oppretta om ikke Lenin hadde kommi dem i forkjøpet. For Carr var med andre ord linja til Lenin eneste alternativ til en gjenoppretkelse av et autoritært svart diktatur.

Det endelige formålet for Lenin, som døde i 1924, med å holde på makta framfor å kapitulere, var neppe sosialisme i Russland aleine, men, som før, å bruke den til å fremme verdensrevolusjonen og dermed også vilkåra for videreutvikling av sosialismen i Russland. Men revolusjonen i andre land lot stadig vente på seg, med de store følgene det fikk for den videre utviklinga i Sovjetunionen, for landets utenrikspolitikk og i hele verden, men som det ikke er rom for å se nærmere på her.

Sovjet-Russland, fra 1923 utvida til Sovjetunionen, spilte uansett lenge videre ei rolle som støtte for arbeiderklassen i de vestlige kapitalistiske land som kapitalistene gjerne skulle bli kvitt. Så lenge høyrepopulisten Hitler, som hadde fått makta av de herskende klasser for at han skulle knuse den organiserte arbeiderbevegelsen i Tyskland, vendte aggresjonen og ekspanderte østover i Europa, lot vestmaktene han holde på uten å forsøke

å stoppe han. Flere titalls millioner sovjetborgere måtte deretter bøde med livet i en verdenskrig som i store deler foregikk i Sovjetunionen, og til slutt i en motoffensiv som endte i Berlin og i nederlag for Hitler og nazismen. Dermed redda den Røde Hær også det borgerlige demokratiet i Vest-Europa fra det nazistiske åket. I Norge frigjorde den Røde Hær alt høsten 1944 det tyskokkuperte Finnmark, og trakk seg deretter tilbake etter å ha overlatt det til Norges lovlige regjering.

I den viktige boka si om det 20. århundret, *Age of Extremes*, har den britiske historikeren Eric Hobsbawm fremma det mer og mer utbredte synspunkt at eksistensen av Sovjetunionen helt fram til sammenbruddet i 1991 var en viktig grunn til at de herskende kapitalistene de vestlige kapitalistiske land ga store konsesjoner til arbeiderklassen i form av faglige rettigheter, et økende lønnsnivå, trygge arbeidsvilkår og en moderne såkalt velferdsstat, gjerne styrt av sosialdemokratiske arbeiderpartier som var villige til å la kapitalismen bestå videre. Og at de gjorde det for å overbevise arbeiderne i de samme landa om at kapitalismen var i stand til å tilfredsstille deres livsbehov, og det bedre enn systemet i Sovjetunionen og i Øst-Europa.

Dette er det nok en god del i, men først og fremst fram til slutten av etterkrigstida, det vil si så lenge som Sovjetunionen, i det minste utafra sett, kunne mistenkes for å ha potensiale til å gå forbi den vestlige kapitalismen teknologisk og økonomisk, med skytinga av den første satellitten Sputnik ut i verdensrommet som et sjokkhøydepunkt for dens herskere i USA og Vest-Europa. Men også da bare kombinert med at det som i de vestlige kapitalistiske landa sjøl gjorde det mulig å gi arbeiderklassen så store konsesjoner, var seks års krig fra 1939 til 1945. Gjenreisninga av rasert infrastruktur og produksjonsutstyr over store deler av verden lå til grunn for

en nesten sammenhengende økonomisk vekst som i flere tiår ikke bare ga rom for økning i både profitt og lønns- og arbeidsvilkår. Den lå til grunn for et stadig strammere arbeidsmarked med økende knapphet på arbeidskraft som ga arbeiderne stor makt og som, minst like mye som eksistensen av Sovjetunionen, nødvendiggjorde å gi store konsesjoner slik at arbeiderne ikke brukte makta til å kreve et nytt og anna samfunnssystem.

Omkring 1970 tok dette lykkelige øyeblikket, den 25 års lange, enestående perioden i kapitalismens historie da likheten mellom de ulike klassene og delene av befolkninga har økt, slutt. Det blei avløst av en ny djuptgripende krise som alt på midten av 1970-tallet skapte en ny permanent massearbeidsløshet i den utvikla kapitalistiske verden. Fra da av var det i økende grad slutt på konsesjonene. Åra som fulgte fram til i dag, er historia om hvordan kapitalen tok offensiven for å igjen å knuse arbeidernes organisasjoner, rettigheter og posisjoner, og for å gjenreise sitt uinnskrenka herredømme, også gjennom sosialdemokratiske arbeiderpartier som nå helt og fullt var i ferd med å bli en del av og identifiserte seg med det samme herredømmet og dets krav.

Samtidig, altså 20 år før 1991, var det mer og mer definitivt slutt på at Sovjetunionen kunne anses for å være noen form for seriøs rival som kapitalistene i vest behøvde å ta omsyn til i sin holdning til arbeiderklassen, de kunne snarere lettere og lettere ta strupetak på den ved hjelp av kapprusting.

I dag har denne utviklinga, inkludert framveksten av et imperialistisk Kina, ført til at den ujamne utviklinga av kapitalismen ikke bare har plassert verden på randen av, men allerede utløst ei rekke varme forpostfektninger til en ny imperialistisk omfordelingskrig, bare mer ødeleggende enn noen gang. Det dreier seg ikke bare om omfordeling, men ikke minst om å prøve å lede arbeiderklassens oppmerksomhet bort fra den internasjonale kampen mot en kapitalisme som er i ei permanent djup krise, og, som i mellomkrigstida, over på en klassisk høyrepopulistiske nasjonalsjåvinisme ved hjelp av å peke ut syndebukker på rasistisk grunnlag, blant andre arbeidsinnvandrere. Dét gjør erfaringene og lærdommene fra oktoberrevolusjonen viktigere og mer aktuelle enn på mange mange år, ikke minst i Norge som med sine profesjonelle leiesoldater både deltar aktivt militært i forpostfektningene rundt i verden for å forsvare landets imperialistiske interesser, og gjør seg til en

viktigere og viktigere arena for atomkrig ved å la landet bli en framskutt hovedbase i Europa for vår hovedallierte USA og deres elitestyrker.

Bare arbeiderbevegelsen og dens internasjonale solidaritet kan, uansett hvor utopisk det høres ut, stanse denne utviklinga mot et nytt og ødeleggende barbari, som sivilisasjonssammenbruddet i første verdenskrig bare blir barnemat i forhold til.

Ved 100-årsjubileet for oktoberrevolusjonen vil jeg gjerne benytte høvet til å si meg hundre prosent uenig med avisa Klassekampen når den på førstesida i dag sier at revolusjonen i oktober i 1917 «viste verden at monarker kunne kastes, og adelen fratas sine privilegier». Nei, dét hadde borgerskapet vist drøye hundre år før det igjen, i sin store og blodige revolusjon i Frankrike fra 1789, og enda drøye hundre år før dette i England.

Dét oktober 1917 i Russland viste, var at den borgerlige revolusjon ikke er den siste og endelige, men at arbeiderklassen kan følge den opp ved sjøl å ta makta på revolusjonært vis. Gratulerer med hundreårsjubileet!

Kva har oktober-revolusjonen gjort for kvinner i Vesten?

Av Alexandra Kollontaj, 1927

Kva oktober-revolusjonen har oppnått når det gjeld frigjering av arbeidarkvinner i Sovjetunionen er velkjent for alle, det er klart og uomtvisteleg. Men kva effekt har den store oktober-revolusjonen hatt på rørsle for kvinnefrigjering i andre, borgarlege land? Kva har han bidrege med i skapinga av «den nye kvinna», involvert i oppgåvene og aspirasjonane til arbeidarklassa?

Verdskrigen, som i Europa og Nord-Amerika drog enorme mengder av kvinner frå dei fattigare delane av befolkninga og dei med moderate ressurser inn i virvelen av produksjon og statsadministrasjon, bidrog utvilsamt vesentleg til å fremme kvinnefrigjeringa. Den raske veksten av kvinneleg arbeid medførte eineståande endringar i familieliv, og i heile levemåten til kvinner i dei borgarlege landa. Likevel ville denne frigjerings-prosessen knapt ha halde fram noko lenger, utan det mektige eksempelet frå oktober-revolusjonen. Oktober-revolusjonen hjelp

fram ei ny verdsetjing av kvinner, til å avdekke og bekrefte synet på kvinner som sosialt nyttige arbeidareringar. Frå dei aller første dagane av oktober-revolusjonen blei det klart at kvinnene sin energi trengst, ikkje berre av mannen og familien, slik det har vore tenkt i tusenvis av år, men også av samfunnet, heile det sosiale kollektivet, staten.

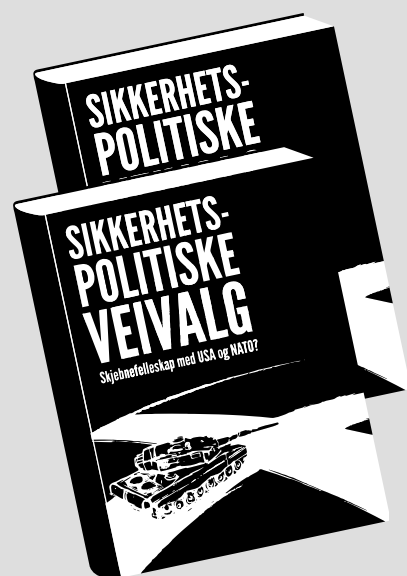
Om det ikkje var for oktober-revolusjonen, ville det framleis vere ei generell oppfatning at kvinns plass er i familien, ståande bak mannen, forsørgjaren.

Uansett er dette uunngåelege historiske faktumet, at danninga av ein ny type kvinner er knytt til eit generelt skifte mot eit nytt, arbeidande samfunn, noko som dei borgarlege ikkje kan og ikkje vil anerkjenne. Om det ikkje var for oktober-revolusjonen, ville det framleis vere

ei generell oppfatning at kvinner som tener sitt eige levebrød er eit midlertidig fenomen, og at kvinns plass er i familien, ståande bak mannen, forsørgjaren. Oktober-revolusjonen endra mange førestillingar. Denne radikale endringa i vurderinga av oppgåvene og kallet til kvinnene i Sovjetunionen, har påverka haldnin-

Alexandra Kollontaj

Sikkerhetspolitiske Veivalg Skjebnefelleskap med USA og NATO?

I "Sikkerhetspolitiske veivalg" gir 13 aktivister og eksperter en kritisk drøftelse norsk sikkerhetspolitisk praksis og ideologi

PROGRESSIVT
FORLAG

Kan bestilles fra
www.progressivt.no eller
din lokale bokhandel for
200,- kr per bok.

Sovjetisk plakatkunst med oppfordring til å lese bøker.
av Aleksandr Rodtsjenko fra 1924

Det er umogleg å lukkast i kampen mellom sosiale grupper og klasser utan medverknad frå kvinnene.

gane til kvinnene langt utanfor grensene til Sovjetunionen. Vi kan no møte den nye kvinna overalt, i kvart hjørne av verda. Den nye kvinna er eit masse-fenomen, med unntak, kanskje, for kvinner i dei semi-koloniale og koloniale landa, der utviklinga av produksjonskreftene er hindra av rovdrifta til imperialistane. Likevel, sjølv der, i kampen for nasjonalt sjølvstyre og mot imperialismen, blir den nye kvinna forma i sjølve kampen. Det er umogleg å lukkast i kampen mellom sosiale grupper og klasser utan medverknad frå kvinnene.

Den nye kvinna er i alt vesentleg ei uavhengig arbeidar-eining, som bruker energien sin ikkje for å tene interessene til ein privat familie-økonomi, men til å utføre sosialt nyttig og nødvendig arbeid. Ho blir frigjort frå dei inste moralske karakteristikkane som kjenneteikna kvinna i fortida. Feminin trivialitet, konservatisme og avgrensa idé-spekter, misunninnga og vondskapen hennar mot andre kvinner som rivalar i jakta på ein forsørgjar – ingenting av dette er lenger nødvendig i den sfæren der ho no kjempar for å overleve. Så snart kvinna byrjar å leve av sitt eige arbeid,

treng ho å utvikle nye kvalitetar og tileigne seg nye vanar, og millionar av arbeidande kvinner over heile verda skundar seg med å væpne seg sjølve moralsk på nytt.

Det er interessant å observere korleis kvinner lærer å vere effektive og nødvendige arbeidarar, ikkje berre i landet vårt, men også i utlandet. Dei er fullt ut klar over at deira eiga velferd, og ofte også eksistensen til ungane deira, er direkte avhengig av dei, av deira arbeid og kvalifikasjonar. Både på utsida og innsida tilpassar dei seg til dei nye tilhøva som dei lever i. Psykologisk sluttar dei å vere desse tolmodige, lydige vesena, som gav seg sjølv fullstendig til mann og familie. No har ikkje kvinner tid til å vere «sentimentale» og endå mindre kan dei vere «lydige» og tolmodige. Det er viktigare at dei er sikre på sin eigen styrke, resolutte i handlingane sine og ikkje distraherert av kjenslene sine ...

I tillegg til effektiviteten deira og prøvelsane deira med å heve kvalifikasjonane sine og forbetre helsa og den fysiske styrken, for å auke verdien deira på arbeidsmarknaden, skil også dei nye arbeidande kvinnene seg frå

kvinnene i fortida gjennom dei sterke kjenslene for og medvit om tilknytninga til klassa deira, med kollektivet. Kvinner er involvert i politikk, og igjen, sjølv om krigen drog mange kvinner inn i den politiske kampen, var det berre oktober-revolusjonen som stadfesta offentleg, gjennom lovene og gjennom heile praktiseringa av det nye sovjet-systemet, at så snart kvinna arbeider i og for samfunnet skal ho anerkjennast som ein aktiv borgar. Dei enorme endringane i posisjonen til kvinnene i Sovjetunionen har oppmuntra konkurrerande sosiale grupper til å prøve å dra kvinnene over til deira side. Overalt, i alle land, har den politiske aktiviteten til kvinnene vist eineståande framgang dei siste ti åra. Kvinner blir regjeringsmedlemmer (Bang i Danmark – utdanningsminister; Margaret Bondfield i Ramsay MacDonald-regjeringa i Storbritannia), dei kjem inn i diplomatkorpsa og blir inspirasjonskrefter bak store revolusjonære rørsler (som for eksempel Sun Tsin-lin, kona til Sun Yat-sen). Kvinner lærer å leie etatar, å ta kontroll over økonomiske organisasjonar, å styre politikk.

Ville dette vere mogleg utan den store oktober-revolusjonen? Kunne den nye kvinne-borgaren og sosialt nyttige arbeidar ha oppstått utan den store virvelvinden som bles over verda? Kunne dei arbeidande kvinnene i andre land ha teke slike store steg i retning av deira eigne omfattande frigjering utan oktober-revolusjonen? Kvar og ein som stoppar opp for å tenke, skjønner at svaret heilt klart er nei. Det er derfor arbeidande kvinner over heile verda ikkje kan anna enn å kjenne at dette tiårs-jubileet for oktober-revolusjonen er den store høgtida for arbeidarar i verda.

Oktober-revolusjonen stadfesta kor viktige arbeidarkvinnene er. Oktober-revolusjonen har skapt desse tilhøva, som vil sikre sigeren for «den nye kvinna».

Omsett av Asgeir Bjørkedal frå *marxists.org*.

Den russiske revolusjonen (utdrag)

Av Rosa Luxemburg, 1918

Fundamental tyding av den russiske revolusjonen

Den russiske revolusjonen er den viktigaste hendinga som følgje av den fyrste verdskrigen. Utbrotet, radikalismen, dei vedvarande konsekvensane står for den klaraste fordøminga av sosialdemokratane sine løgner for å dekkje over tyskarane sine imperialistiske erobringar. Eg syner her til oppdraget til dei tyske bajonettane, som var å kaste den russiske tsarismen og gjere det undertrykte folket fritt.

Det mektige draget av den russiske revolusjonen, dei djuptgåande resultata som har endra alle klassetilhøve, har sett alle økonomiske og sosiale problem på agendaen, og den indre logikken utvikla seg frå dei første fasane av ein borgarleg revolusjon til dei meir avanserte, og gjorde til slutt tsarismens fall til berre ein liten episode – alle desse hendingane syner klart som dagen at frigjeringa av Russland ikkje kom som følge av tsarismens militære fallitt i krigen, eller som følgje av «tyske bajonettar i tyske never», som Neue Zeit med Kautsky som redaktør i si tid lova i ein leiarartikkel. Dei syner tvert om, at frigjeringa av Russland hadde djupe røter i eige land, og vart fullt ut utvikla innomlands. Det militære eventyret av den tyske imperialismen, velsigna ideologisk av dei tyske sosialdemokratane, bringa

ikkje revolusjonen til Russland, heller utsette han i samband med den fyrste oppreisinga i 1911-1913, og etter det, etter utbrotet, skapte dei vanskelege og høgst unormale tilhøve. (...)

At bolsjevikane har basert heile politikkens sin på verdsrevolusjonen, er det klaraste provet på den politiske langsyntleiken og den sterke og faste trua på prinsippa deira

kapitalismen det siste tiåret. Revolusjonen 1905-1907 skapte berre eit lite ekko i Europa, og ein må difor berre sjå på det som eit opningskapittel. Korleis det ville gå, var knytt opp til den vidare utviklinga i Europa.

Klart og tydeleg, djuptgåande og tankefull kritikk aleine er i stand til å skape læring og utvikling. Trass i alt, har me her med å gjere det fyrste forsøket på proletarisk diktatur i verdshistoria (og eit forsøk som går føre seg under dei vanskelegaste tilhøva ein kan tenkje seg, med store utfordringar for den internasjonale arbeidarklassa), og det ville vere utenkjeleg at eit slikt prosjekt ville vere perfekt på fyrste forsøk. Tvert om, elementær forståing av sosialistisk politikk tvingar oss til å forstå at sjølv med gigantisk idealisme og stormande revolusjonær

Lagnaden til den russiske revolusjonen var heilt avhengig av internasjonale hendingar. At bolsjevikane har basert heile politikkens sin på verdsrevolusjonen, er det klaraste provet på den politiske langsyntleiken og den sterke og faste trua på prinsippa deira. I den, kjem det fram utviklinga innanfor

Rosa Luxemburg, Flickr

energi er det umogleg å oppnå demokrati og sosialisme under dei vanskelege rådande tilhøve. (...)

Ved utbrotet i 1917, stod kadettane, den liberale borgarskapen ved hovudet av revolusjonen. Den fyrste oppreisinga sveipte alt og alle med seg. Den fjerde Dumaen, eit ultrareaksjonært produkt av statskuppet, vart til eit organ av revolusjonen. Alle borgarlege parti, sjølv dei nasjonalistiske høgrepertia, skipa ein falanks mot absolutisme. Den siste fall ved fyrste åtak, som eit organ som hadde døydd og måtte lempast bort. Det korte forsøket frå den liberale borgarskapen for å redde trone og dynastiet kollapsa på få timar. Sigersmarsjen gjekk føre seg på dagar og timar, i motsetnad til i Frankrike der endringane hadde hendt over fleire tiår. Det vart klart at Russland realiserte ei 100-års utvikling i Europa, og framfor alt, at revolusjonen i 1917 var ei direkte forlenging av hendingane 1905-1907, og ikkje ei gåve frå dei tyske «frigjerarane». Rørsla i 1917 knytte seg direkte

til det som hadde hendt ti år tidlegare. Den demokratiske republikken var det fullstendige resultatet av den innanlandske revolusjonen. No byrja likevel den andre, og langt meir vanskelege oppgåva. Frå fyrste stund var den drivande krafta i revolusjonen det urbane proletariatet. Likevel avgrensa dei seg ikkje til å skipe politisk demokrati, men var opptekne av det brennande spørsmålet innanfor internasjonal politikk - fred med ein gong. På same tid omfamna revolusjonen massane i det militære, som delte synet på fred med ein gong, og massane av bønder, som sette landbruksspørsmål på agendaen. Landbruksspørsmålet hadde heilt sidan 1905 vore sjølv aksen av revolusjonen. Fred på flekken og land, denne konfliktlina innan den revolusjonære falanksen førte uunngåeleg til ei splitting. Kravet om fred var i strid med dei imperialistiske tendensane til den liberale borgarskapen, der Miljukov var talsmannen. På den andre sida var landspørsmålet eit skremmande faktum for den andre sida av borgarskapen, den landeigande klassen. I tillegg rørte det ved heile den personlege eigedomsretten, som var viktig for heile borgarskapen.

Dermed, på sjølv dagen etter dei fyrste sigrane i revolusjonen, byrja det ein intens kamp om dei to store spørsmåla - fred og land. Den liberale borgarskapen byrja å trekkje ut ting. Dei arbeidande massane, hæren, bøndene pressa framover med stadig aukande styrke. Det kan ikkje vere mykje tvil om at spørsmåla om fred og land og lagnaden til det politiske demokratiet i republikken var knytt saman. Borgarklassen, blåst av

Gatedemonstrasjoner under juli-dagene i Petrograd, Wikipedia

banen av den fyrste stormande bølga av revolusjonen, hadde tillate seg å dra seg mot republikansk styresett.

Partiet til Lenin var dermed det einaste i Russland som verkeleg omfamna interessene til revolusjonen i den fyrste perioden. Det var det einaste partiet som dreiv revolusjonen framover, og dermed det einaste som i røynda førte ein sosialistisk politikk

me mot proletariatet og attendevending til monarkiet hadde vore det uunngåeleg resultatet. (...)

Partiet til Lenin var dermed det einaste i Russland som verkeleg omfamna interessene til revolusjonen i

den fyrste perioden. Det var det einaste partiet som dreiv revolusjonen framover, og dermed det einaste som i røynda førte ein sosialistisk politikk. Det er i dette det vert klart at bolsjevikane, sjølv om dei i byrjinga av revolusjonen vart hundså med frå alle kantar, fekk til å samle massane av folket, byproletariatet, hæren, bøndene og andre revolusjonære element. Den verkelege situasjonen den russiske revolusjonen stod i, avgrensa seg til to alternativ. Siger for kontrarevolusjonen eller proletariatets diktatur, Kaledin eller Lenin. Slik var den objektive situasjonen. Det var ikkje plass til å dekkje dei brennande spørsmåla om land og fred innanfor det borgarlege rammeverket. (...)

Partiet til Lenin var det einaste som greip mandatet til eit ekte revolusjonært parti, og med slagordet “all makt til proletariatet og bøndene”, sikra den vidare utviklinga av revolusjonen. (...)

Vidare sette bolsjevikane med ein gong eit mål om å sikre komplett, langtrekkande revolusjonært program, ikkje som i det borgarlege demokratiet, men eit proletariatets

diktatur for å gjennomføre sosialisme. Såleis har dei sikra seg ein plass i historia for fyrste gong setje ut eit endeleg mål for sosialisme gjennom praktisk politikk (...)

Kva enn eit parti kan tilby av mot, revolusjonært langsyn og kontinuitet i ein historisk time, har Lenin, Trotsij og alle dei andre kameratane gjeve ein god slump av. Alt som dei vestlege sosialdemokratane mangla var representert av bolsjevikane. Oktoberrevolusjonen var ikkje berre frelsa for den russiske revolusjonen, det var også frelsa for den internasjonale sosialismen. (...)

Den konstituerande forsamlinga

Den godt kjende oppløysinga av nasjonalforsamlinga i november 1917 spela ei utrueleg viktig rolle i politikken til Bolsjevikane. Dette grepet var avgjerande for den vidare posisjonen deira, på mange måtar kan ein seie at det representerte eit vendepunkt i taktikken deira.

Det er ei kjend sak at Lenin og kameratane hans kravde innkalling av ei konstituerande forsamling før sigeren deira i Oktoberrevolusjonen, og at politikken frå Kerenskij-regjeringa om å utsetje dette var eit viktig punkt i angrepene deira mot regjeringa. Trotskij seier i pamfletten «Frå oktober til Brest-Litovsk» at Oktoberrevolusjonen representerte frelsa for den konstituerande forsamlinga så vel som for heile revolusjonen. “Og då me sa”, held han fram, «at inngangen til forsamlinga ikkje kan verte nådd gjennom parlamentet til Zeretelli, men berre gjennom makt til sovjeta, hadde me heilt rett!»

Og så etter desse fråsegnene, var Lenin sitt fyrste steg etter Oktoberrevolusjonen å løyse opp den same forsamlinga. Kva for grunnar kunne liggje til grunn for ei så utrueleg vending? Trotskij diskuterer saka nøye i den før nemnde pamfletten. «I tidene

som førte opp mot oktoberrevolusjonen var det ei kraftig venstredreining mellom arbeidarane, soldatane og bøndene mot bolsjevikane. Innanfor det Sosialistrevolusjonære partiet var det og ei dreining mot venstre, men når det kom til kandidatane på lista var framleis tre firedelar høgrekandidatar.

Vidare gjekk valet føre seg berre veker etter Oktoberrevolusjonen. Nyhenda om endringar spreidde seg seint frå byane til landsbygda. Bøndene mange stader visste lite om kva som hende i Petrograd og Moskva. Dei hadde røysta for «Land og fri-dom», og hadde valt sine representantar under banneret Narodniki. Dermed røysta dei for Kerenski og Avksentjev som hadde løyst opp landkomiteane og fått medlemmane deira arresterte. Dette syner tydeleg i kva grad den konstituerande forsamlinga hadde problem med utviklinga av partigrupper.»

Alt dette er veldig fint og overtydande, men ein kan ikkje anna enn å undre seg over at glupe folk som Lenin og Trotski ikkje kom til konklusjonen som følgjer av dei følgjande faktum. Sidan den konstituerande forsamlinga var valt lenge før det avgjerande vendepunktet, Oktoberrevolusjonen, og samansetnaden reflekterte biletet av det gamle og ikkje det nye styret, burde den konstituerande forsamlinga vorte annullert, og val til ei ny forsamling vorte kunngjort med ein gong. Dei ville, og burde, ikkje lite på ei forsamling som reflekterte gårdsdagens Russland, ei tid med koalisjon med dei borgarlege. Såleis var det ingenting att for eit Russland som had-

de gått vidare.

Alt dette syner at dei tungvinne mekanismene i demokratiske institusjonar utgjer eit kraftfullt korrektiv, altså det evige presset frå massane. Og di meir demokratiske institusjonane er, di sterkare vert det politiske livet til massane, di meir direkte er innflytnaden deira. For å vere sikker, ein kvar demokratisk institusjon har grenser og feil, ting som det utan tvil delar med alle andre menneskelege institusjonar. Medisinen som Lenin og Trotski har funne, avskaffinga av demokratiet som sådan, er verre enn sjukdommen han er meint å kurere, for det stoggar opp den levande kjelda av sosiale institusjonar. Den kjelda er det uhindra, energiske politiske livet til dei breie massane av folket.

Problemet med diktatur

Lenin seier i “Staten og revolusjonen” at den borgarlege staten er eit instrument for å undertrykkje arbeidarklassen, medan sosialiststaten

undertrykkjer borgarskapen. I ein viss grad, seier han, står kapitaliststaten på hovudet. Dette simplifiserte synet manglar den mest essensielle tingen, at eit borgarleg klassestyre ikkje har nokon trong til politisk læring og utdanning for dei breie lag av folket. For det prole-

tariske diktaturet er det det viktigaste elementet, sjølv lufta ein treng for å overleve. (...)

Fridom berre for tilhengjarane av regjeringa, berre for medlemmane av eit parti, same kor talrike dei er, er ikkje fridom i det heile. Fridom er alltid utan unnatak for dei som tenkjer ulikt. Ikkje på grunn av eit fanatisk konsept om «rettferd», men av di po-

Fridom berre for tilhengjarane av regjeringa, berre for medlemmane av eit parti, same kor talrike dei er, er ikkje fridom i det heile. Fridom er alltid utan unnatak for dei som tenkjer ulikt

litisk fridom avhenger av denne eine karakteristikken, og som forsvinn når «fridom» vert eit særskilt privilegium. Det underliggjande i teorien om proletariatets diktatur til Lenin og Trotski er at den sosialistiske endringa er ein klar formel i lomma til det revolusjonære partiet, han må berre energisk setjast i live i praksis. Dette er uheldigvis, eller kan hende heldigvis ikkje tilfelle. I staden for å vere ei rad læresetningar som berre treng å gjennomførast, er den praktiske realiseringa av sosialismen som eit økonomisk, sosialt og juridisk system noko som ligg løynd i skodda av framtida.

Kva me har i programmet vårt er berre nokre få vegvisarar som indikerer den generelle retninga me treng. Me veit sånn nokolunde kva som må lukast ut for å oppnå ein sosialistisk økonomi. Når det kjem til dei tusenvis konkrete praktiske mål, små som store, som er naudsynte for å introdusere sosialistiske prinsipp inn i økonomi, lov og alle sosiale tilhøve, finst der ingen nøkkel i noko sosialistisk partiprogram. Dette er ikkje ein mangel, men viser heller at den vitskaplege sosialismen er overlegen utopiske variantar.

Offentleg kontroll er utan tvil naudsynt. Om ikkje vert røynsleoverføringa heldt inne i den lukka sirkelen av det nye regimet. Korrupsjon vert uunngåeleg. (Lenin sine ord, Bulletin nummer 29). Sosialisme krev ein omfattande spirituell endring hjå massane som har levd under borgarleg styre i fleire hundre år. Sosiale instinkt i staden for egoistiske, masseinitiativ i staden for treigheit, idealisme som går til åtak på all liding osv.. Ingen veit dette betre, forklarar det meir gjennomgåande og gjentek det oftare enn Lenin. Men metodane han nyttar er heilt galne. Resolusjonar, diktatorisk makt over fabrikkbasane, store straffar, terrorstyre, alle desse tinga er palliative.

Lenin 1919, Wikipedia

Rødegardistene marsjerer i Moskva, Flickr

Den einaste måten ein kan få til ein gjenfødelse er skulen av offentlig styre sjølv, den mest uavgrensa, det breiaste demokratiet og folkemeininga. Det er terrorstyre som verkar demoraliserande.

Når alt dette er eliminert, kva står så eigentleg attende? I staden for representative, folkelege organ har Lenin og Trotski gjort sovjetane til den einaste arenaen for politikk i landet. Difor må også livet i sovjetane verte meir og meir forkrøpla. Utan ålmenne val, utan uhindra pressefri- dom og forsamlingsrett, utan ei fri meiningsbryting døyr det politiske livet i ein kvar politisk institusjon. Byråkratiet vert det einaste aktive elementet. Det offentlege livet døyr gradvis ut, berre eit par dusin partileiarar med full energi og grenselaus røynsle styrer. Mellom dei er det i røynda berre eit dusin strålende hovud som vert inviterte til møte der dei må applaudere talane til leiarane, og vilkårslaust gå god for resolusjonar. Dette fører til eit diktatur, ikkje eit proletarisk diktatur, men diktaturet til ei handfull politikarar, eit diktatur i borgarleg forstand, eit

diktatur av Jakobinske dimensjonar (jfr. Utvidinga av den sovjetiske kongressen frå 3 til 6 månader lange periodar). Ja, me kan gå endå lenger, slike tilhøve må utan tvil føre ei brutalisering av det offentlege livet; forsøk på drap, skyting av gislar osv (Lenin sin tale om disiplin og korrupsjon)

Demokrati og diktatur

Den grunnleggjande feilen i Lenin-Trotski teorien er også, i likskap med Kautski, at dei set demokrati og diktatur opp mot kvarande. Diktatur eller demokrati er måten spørsmålet vert stilt på både mellom både bolsjevikar og Kautski. Den seinare heller sjølvstilt i retning av «demokrati», borgarleg demokrati, av di han ser på det som det einaste alternativet til ein sosialistisk revolusjon. Lenin og Trotski, på den andre sida, går for diktaturet til eit fåtals personar, eit diktatur ein kan kalle eit borgarleg diktatur. Dei er to motpolar, men samstundes er dei like langt borte frå ein genuin sosialistisk politikk. Proletariatet kan når dei grip makta, gjeve graden av utvikling i landet, aldri nytte Kaut-

Det ville vere å krevje overmenneskelege saker av Lenin og kameratane hans om ein under slike tilhøve skulle vere i stand til å skipe det finaste demokratiet, det finaste proletariske diktaturet og ein blomstrande sosialistisk økonomi

ski sine gode råd om å unngå ein sosialistisk revolusjon og innføre eit demokrati. Dei kan ikkje følge desse råda utan å svikte seg sjølve, Internasjonalen og revolusjonen. Dei må difor med ein gong setje i verk sosialistiske målprinsipp, og på den måten utføre eit diktatur, men eit diktatur fundert på heile arbeidarklassen, og ikkje basert på ein klikk eller eitt parti. Eit diktatur med basis i dei breiaste lag av folket for eit uavgrensa demokrati.

Sosialistisk demokrati er ikkje noko som berre går føre seg i det lova landet etter at den sosialistiske økonomien er skipa, det er ikkje som ei jolegåve som dett ned i fanget til dei folka som lojalt har støtta ei handfull av sosialistiske diktatorar. Sosia-

listisk demokrati byrjar samstundes med at klassestyret vert brote ned og utviklinga av sosialismen. Det byrjar i same stund som sosialistpartiet grip makta. Det er det same som proletariatet sitt diktatur.

Alt som hender i Russland er forstæeleg, og står for ei uunngåeleg rad årsaker og verknader, der startpunktet var fallet til det tyske proletariatet og sluttpunktet den tyske imperialismen sin okkupasjon av Russland. Det ville vere å krevje overmenneskelege saker av Lenin og kameratane hans om ein under slike tilhøve skulle vere i stand til å skipe det finaste demokratiet, det finaste proletariske diktaturet og ein blomstrande sosialistisk økonomi. Med målmedvite revolusjonær strid

og monalege lojalitet til den internasjonale sosialismen har dei gjort alt ein kan forvente under slike satans tilhøve. Faren dukkar fyrst opp når dei vil lage eit heilt teoretisk system som er basert på hendingane under slike tilhøve, og tilrå metodane til eit samla internasjonalt proletariat.

Når dei får inn sitt eige ljøs på ein slik måte, og løyner dei udiskutable naudsynte utviklingsstega som vart tvunge på dei, gjer dei den internasjonale sosialismen ei bjørneteneste.

Det er maktpåliggjande å skilje det essensielle frå det uvesentlege i politikken til bolsjevikane. I den noverande tida, når me står overfor avgjerande kampar over heile verda, det viktigaste problemet innanfor sosialismen er og var det brennande spørsmålet i vår tid. Det er ikkje spørsmålet om kva slags taktikk ein skal føre får å nå sosialismen, men om stridskapasiteten til proletariatet i seg sjølv. Vilja til makt og styrka til å gjennomføre ein revolusjon. Her gjekk Lenin og Trotski og kameratane deira føre som leiestjerner for det internasjonale proletariatet, og dei er framleis dei einaste som kan seie med Hutten : «Eg torde det!»

Dette er det viktigaste og mest varande i den bolsjevikiske politikken. På denne måten kan ein seie at bolsjevikane har marsjert i fyrste rad i det internasjonale proletariatet, dei har kapra makta og plassert problemet for realisering av sosialismen i praksis. Dei har sett tilhøvet mellom kapital og arbeid på dagsorden i heile verda. I Russland kunne berre problemet verte stilt. Det kunne ikkje løysast i Russland. Og på denne måten må ein kunne seie; framtida overalt høyrer til bolsjevikane!

Omsett av Johan Jensen.

Brev til kongressen

Av Vladimir Illitsj Lenin
Desember 1922 - Januar 1923

I Jeg vil innstendig tilrå at flere endringer i vår politiske struktur gjøres på denne kongress. Jeg vil tilkjenne de synspunkter jeg anser for å være de viktigste.

Først og fremst foreslår jeg at antallet medlemmer av sentralkomiteén økes til noen titall eller til hundre. Jeg tror at vår sentralkomit  uten en slik reform vil kunne trues av store farer, i det tilfelle at begivenhetsforløpet ikke blir helt som vi ønsker (og et forløp helt som vi ønsker kan vi ikke regne med).

Videre vil jeg foreslå for kongressen at den på visse vilkår gi den statlige plankommisjonens beslutninger lovs status, og i dette henseende til en viss grad og på visse vilkår kommer kamerat Trotski i møte.

Hva det første punktet angår, dvs. en økning av antallet medlemmer av sentralkomiteén, så mener jeg dette er nødvendig både for å gi komiteén større autoritet og for at vi skal kunne arbeide på en ordentlig måte med å forbedre apparatet vårt og for å fore-

bygge at konflikter mellom mindre deler av komiteén skal få overdrevet stor betydelse for hele partiets fremtid.

Jeg tror at vårt parti har rett til å kreve 50-100 sentralkomit medlemmer av arbeiderklassen, og at arbeiderklassen kan frembringe dem uten at dens ressurser presses altfor hardt. En slik reform vil i betydelig grad øke vårt partis stabilitet og lette dets kamp omgitt av fiendtlige stater, en kamp som etter min mening kan komme til og kommer til å skjerpes kraftig i årene som kommer. Jeg tror at vårt partis stabilitet vil styrkes tusenfold gjennom et slikt tiltak.

II Med stabiliteten i sentralkomiteén, som jeg har snakket om tidligere, tenker jeg på tiltak for å hindre en splittelse, i den grad slike tiltak kan iverksettes. For han hadde selvsagt rett, hvitegardisten i Russkaya Mysl (jeg tror det var S. E. Oldenburg), da han i første omgang i sitt spill mot Sovjet-Russland satset på en splittelse i partiet v rt, og dernest satset på at splittelsen ville komme som en f l-

ge av alvorlige uoverensstemmelser innenfor partiet.

V rt parti er basert på to klasser, og av den grunn er dets ubalanse mulig, og dersom det ikke kan finnes en felles forståelse mellom disse klassene er dets fall uunngåelig. I et slikt tilfelle ville det være nytteløst å iverksette noen tiltak eller i det hele tatt å diskutere balansen i sentralkomiteén v r. I et slikt tilfelle ville ikke noe slags tiltak kunne forhindre en splittelse. Men jeg stoler på at dette er en for fjern fremtid, og et for usannsynlig hendelsesforløp, til at det har noen hensikt å snakke om den.

Jeg tenker på stabilitet som en garantist mot en nært forestående splittelse, og jeg har i det følgende til hensikt å drøfte en rekke av rent personlige overveielser.

Jeg tror at den grunnleggende faktoren hva balansen angår - fra dette ståsted - er slike medlemmer av sentralkomiteén som Stalin og Trotski. Forholdet dem imellom utgjør, etter min oppfatning, brorparten av faren for en splittelse som kan unngås, og

hvis unngåelse kan fremmes ved å øke antallet medlemmer av sentralkomiteén til femti eller hundre.

Kamerat Stalin har etter at han ble generalsekretær samlet en enorm makt i sine hender, og jeg er ikke sikker på at han alltid vet   bruke denne makten med tilstrekkelig forsiktighet. På den annen side utmerker kamerat Trotski seg, slik det ble bevist gjennom hans kamp mot sentralkomiteén i forbindelse med spørsmålet om folkekommisariatet for veier og samferdsel, ikke bare ved sine usedvanlige evner - personlig er han, sikkert nok, den mest begavede mann i den nåværende sentralkomit , men også ved sin overdrevne selvtillit og en tilbøyelighet til å være for opptatt av sakers rent administrative side.

Disse kvaliteter ved de to dyktigste ledere av den nåværende sentralkomit  kan, ganske utilsiktet, lede til en splittelse; hvis vi ikke iverksetter tiltak for å unngå det, kan en splittelse uventet oppstå. Jeg vil ikke gi videre personkarakteristikker av sentralkomit ens øvrige medlemmer. Jeg vil bare minne dere

på at oktoberepisoden med Zinovjev og Kamenjev selvsagt ikke var tilfeldig, men at den like lite bør brukes mot dem personlig som Trotskis ikke-bolsjevisme mot ham.

Når det gjelder de yngre medlemmene i sentralkomiteén vil jeg si noen ord om Bukharin og Pjatakov. De er, etter min mening, de dyktigste krefter (blant de yngste), og hva dem angår er det nødvendig å ha i mente det følgende: Bukharin er ikke bare den mest verdifulle og største teoretiker partiet har, men kan også med rette regnes som hele partiets yndling; men hans teoretiske synspunkter kan bare med den aller største tvil anses for helt marxistiske, for det er noe skolemesteraktig over ham (han har aldri lært, og jeg tror aldri helt forstått, dialektikken).

Og så Pjatakov - en mann som utvil-

somt har en stor vilje og store evner, men som er for opptatt av administrasjon og sakers administrative side til at man kan støtte seg til ham i alvorlige politiske spørsmål.

Begge disse kommentarer gir jeg selvsagt bare med utgangspunkt i dagens situasjon, uten å forutsette at disse to dyktige og lojale medarbeidere ikke senere kan komme til å øke sine kunnskaper og korrigere sin ensidighet.

Jo flere medlemmer det blir i sentralkomiteén, desto flere blir skolerte i sentralkomit arbeid og desto mindre blir faren for en splittelse

III En økning av antallet medlemmer i sentralkomiteén til 50 eller rent av 100 b r etter min oppfatning tjene en dobbel eller endatil tredobbel hensikt: jo flere medlemmer det blir i sentralkomiteén, desto flere blir skolerte i sentralkomit arbeid og desto mindre blir faren for en splittelse på grunn av en ubetenksom handling. Opptak av flere arbeidere i sentralko-

Stalin, Lenin og Kamenev

De "kritikere" som med hån eller uvilje belærer oss om manglene ved organisasjonen vår begriper ikke et grann av den nåværende revolusjonens vilkår

mitéen kommer til å hjelpe arbeiderne til å forbedre vår organisasjon, som er under enhver kritikk. I praksis har vi arvet den fra det gamle regimet, for det var helt umulig å omskape den i løpet av så kort tid, særlig da krig og hungersnød herjet. Derfor kan man rolig svare de "kritikere" som med hån eller uvilje belærer oss om manglene ved organisasjonen vår, at de ikke begriper et grann av den nåværende revolusjonens vilkår. Det var i det hele tatt umulig å omforme statsapparatet i løpet av fem år, spesielt med henblikk på de forholdene som rådet da vår revolusjon fant sted. Det er nok at vi i løpet av disse fem år har skapt en stat av ny type, en stat der arbeiderne går i spissen for bøndene mot borgerskapet, og dette var i seg selv et gigantisk verk, all den stund det skjedde i fiendtlige internasjonale omgivelser. Men vissheten om dette må ikke tåkelegge det faktum at vi faktisk overtok det gamle apparatet fra tsaren og borgerskapet, og at alt vårt arbeid nå, da vi har oppnådd fred og iallfall i noen grad har sikret oss mot hungersnød, må rettes inn mot å forbedre apparatet.

Jeg tenker som så, at dersom noen tittalls arbeidere tas inn i sentralkomiteén, så kan de bedre enn noen andre forsøke å prøve, forbedre og omskape apparatet vårt. Arbeider- og bondeinspeksjonen, som fra begynnelsen av hadde denne oppgaven, viste seg å ikke være oppgaven voksen og kan kun - under visse forhold - spille rollen som anhang eller som medhjelper til disse medlemmene av sentralkomiteén. Etter min mening bør de arbeidere som tas inn i sentralkomiteén, hovedsakelig være slike (til arbeiderne regner jeg i denne del av mitt brev hele tiden også bøndene) som i lang tid har gjort tjeneste i sovjetorganer, for hos disse arbeiderne har det alt blitt skapt visse tradisjoner og visse dommer, som nettopp bør bekjempes.

Som medlemmer i sentralkomiteén bør fortrinnsvis utses arbeidere fra et lavere sjikt enn det som hos oss i løpet av de siste fem år har opphøyd seg til sovjettenestemenn, arbeidere som står nærmere de vanlige arbeiderne og bøndene, men som verken direkte eller indirekte kan henføres til kategorien utsugere. Jeg tror at slike arbeidere, etter hvert som de deltar i alle sentralkomiteéns og det politiske byrås møter og leser alle sentralkomiteéns dokumenter, vil kunne utgjøre en kader

Stalin er for grov, og denne lyten, som ikke gjør noe i omgangen mellom oss kommunister, kan ikke tillates hos en generalsekretær

av hengivne tilhengere av sovjetsystemet som er i stand til for det første å gi stabilitet til sentralkomiteén selv og for det andre virkelig å arbeide for å fornye og forbedre organisasjonen.

Etterskrift

Stalin er for grov, og denne lyten, som ikke gjør noe i omgangen mellom oss kommunister, kan ikke tillates hos en generalsekretær. Derfor foreslår jeg at kameratene finner en måte å fjerne Stalin på fra denne stillingen og i stedet utnevne en person som er Stalin overlegen bare i ett henseende - nemlig en som er mer tålmodig, mer lojal, høfligere og flinkere til å lytte til andre kamerater, mindre impulsiv osv. Denne omstendighet kan synes å være en uvesentlig filleting, men med tanke på å forebygge en splittelse og med hensyn til hva jeg tidligere skrev om forholdet mellom Stalin og Trotski, så tror jeg ikke det er noen filleting, eller så er det en slik filleting som kan få avgjørende betydning.

BOKOMTALE

"RED ROSA" av Kate Evans

Av Maria Bonita Igland

Om det er ein marxist venstresida ikkje lyt gløyme, så er det Rosa Luxemburg. Allereie frå ung alder viste ho ei genuin interesse for eit samfunn kor arbeidarklassen ikkje vert utnytta til fordel for profitt, og i løpet av livet hennar blei ho ei av dei stemmene som tala høgast i kampen mot imperialisme og Bernsteins revisjonisme. Sjølv om Luxemburg i dag berre er kjent som ein politisk skikkelse var ho likevel mykje meir enn det. I teikneserien «Red Rosa» gjer teikneserieartisten Kate Evans eit freiste på å skildre livet til Rosa Luxemburg, både som politisk skikkelse og som polsk-fødd kvinneleg jøde.

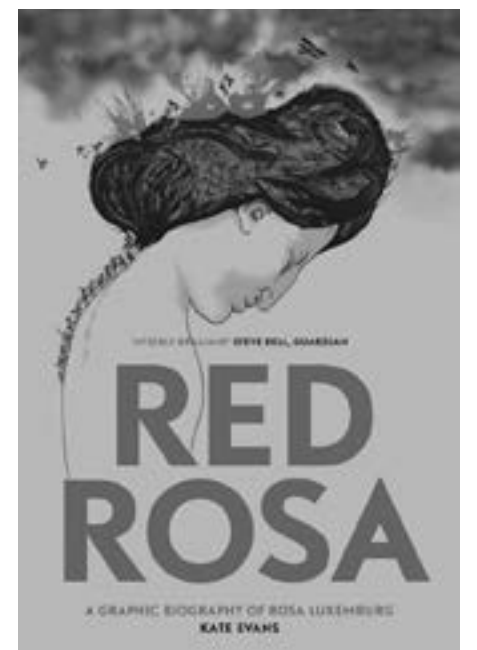
Kate Evans er ei irsk teikneserieillustratør og aktivist. Ho har sjølv gitt ut fleire bøker som tematiserer politiske emne som blant anna klimakrisa og behandlinga av flyktingar som kjem til Europa. I boka «Red Rosa» blir me som lesarar møtt med 179 sider som alle vert pryda med dramatiske og imponerende illustrasjonar som portretterer livet til Rosa Luxemburg. Evans fylgjer livet til Luxemburg frå ho blir fødd til hennar død i 1919, og ho tek lesaren med gjennom ei fortelling som vert vanskeleg å gløyme når ein har nådd siste side i boka.

For Evans har det openbart vore viktig å gi eit innblikk i arven etter

Luxemburg, og me som lesarar følgjer ho frå ho er nyfødd og kranqlar med brørne sine og vidare inn i vaksenlivet. Me får eit innblikk i dei personlege relasjonane hennar, og får sjå Luxemburg både som nyforelska og hjarteknust. Samstundes som me får eit innblikk i dei personlege relasjonane ho hadde får me også ein innføring i nokre av dei teoriane Rosa Luxemburg utforma i løpet av livet sitt. Gjennom energiske bileta tek Evans oss også med gjennom fleire av teoriane til Luxemburg, deriblant om kapitalismens behov for ekspansjon.

Teikneserieartisten fortel som nemnt livet til Luxemburg gjennom eit sett med imponerende fargelaue illustrasjonar. Dramatiske ansiktsuttrykk er nokre som går igjen fleire gonger i boka, og det ein kanskje legg aller mest merke til er at Evans ikkje legg noko filter i forteljinga om livet til Luxemburg. Teikneserieversjonen av marxisten blir ikkje teikne tynnare enn det ho var og alt frå øydelagde tennar til kroppshår har blitt inkludert i Evans teikneserie. Ein kan difor seie at Evans ikkje ynskjer å pryde livet til Luxemburg unaudsynt, men ho gjengjer livet hennar slik som det var.

Boka til Kate Evans fangar utan tvil livet til Luxemburg på ein spennande

måte, og måten ho vel å framstille livet hennar på gjer også at bodskapet til Luxemburg blir tilgjengeleg for eit større publikum. «Red Rosa» kan på den måten vere ein fin introduksjon til dei som ynskjer å setja seg inn i Luxemburg som politisk skikkelse, medan dei også ynskjer å få ein smakebit på dei teoriane ho sto for. Samstundes som boka kan vere ein fin introduksjon, kan ho likevel vere vanskeleg for dei som ikkje har bryna seg på marxistisk teori frå før av. Ettersom at Evans fyrst og fremst ynskjer å syne livet til Rosa Luxemburg kan det fort bli vanskeleg å hengje med i svingane når forfatteren diskar opp med teoriane hennar. Boka til Kate Evans kan på den måte både opne opp for eit større og særleg yngre publikum, samstundes som at den kan vere teknisk for nyfrelste marxistar.

«Red Rosa» klarar utan tvil å innfri målet om å fortelje om den viktigaste kvinnelege marxisten på venstresida. Kate Evans gjer ein imponerende jobb med å vidareformidle historia om Rosa Luxemburg, ei oppgåve som i seg sjølv er vanskeleg. Den irske teikneserieillustratøren formidlar historia om Luxemburg på ein kreativ og briljant måte, og mot slutten av boka er det ikkje tvil om at Rosa Luxemburg var eit politisk geni.

MINNEORD

Regi Theodor Enerstvedt (1938–2017)

Av Terje Halvorsen

Regis bortgang kom helt uventet på oss – den var et sjokk, og vi sliter med å ta den inn over oss.

Jeg har kjent Regi i nesten 60 år. Vi møttes sist til en lengre prat på Majorstua 24. juli. Lite ante jeg at det skulle bli siste gang.

Jeg traff Regi i 1960 gjennom studentpolitikken – vi var begge med i det nystartete Kommunistiske studentlag. Seinere ble Regi formann i NKU, der jeg etter hvert også avanserte til forbundsstyremedlem. For meg og mange andre ble Regi en ideologisk ledestjerne. Både den gang og opp til i dag viste Regi en sjelden egenskap: evnen til å være både prinsippfast og ideologisk klarsynt på den ene siden – og udogmatisk på den andre.

Regi var også tilhenger av klar tale, ikke minst overfor maktpersoner. I 1962 var en liten NKU-delegasjon der både Regi og jeg var med, på besøk i Sovjetunionen. I samtale med toppfigurer fra det sovjetiske ungdomsforbundet Komsomol i Moskva syntes Regi at disse viste umarxistisk tenkning og småborgerlige holdninger. Det fortalte han dem i klare ordelag.

Dette var de ikke vant til og ble stramme i ansiktet. Avskjeden var ikke den hjerteligste jeg har opplevd.

Regi var og forble kommunist. Men verden forandret seg, og Regi og vi andre med den. Om hans politiske holdning i seinere år vil jeg kort nevne to forhold som jeg vet var viktige for

Både den gang og opp til i dag viste Regi en sjelden egenskap: evnen til å være både prinsippfast og ideologisk klarsynt på den ene siden – og udogmatisk på den andre.

ham. Det ene var hans syn på samarbeid. For Regi var det ikke viktig i hvilken politisk skyttergrav folk hadde befunnet seg i går eller i morgens. Det avgjørende var om du ville kjempe for en utvikling i retning av utvidet demokrati og sosialisme og for fred i dag. Det andre var hans avvisning av å bli medregnet i det som kalles ”venstresiden”. En venstreside som omfattet partier og politikere som hadde støttet USAs og NATOs bombing og intervensjoner – stikkord Rest-Jugoslavia, Afghanistan, Irak og Libya – var ikke en venstreside Regi ønsket å tilhøre.

Regi og jeg valgte forskjellige, men beslektede studier. Jeg ble historiker, han statsviter. Seinere ble han hentet til sosiologistudiet og forble der.

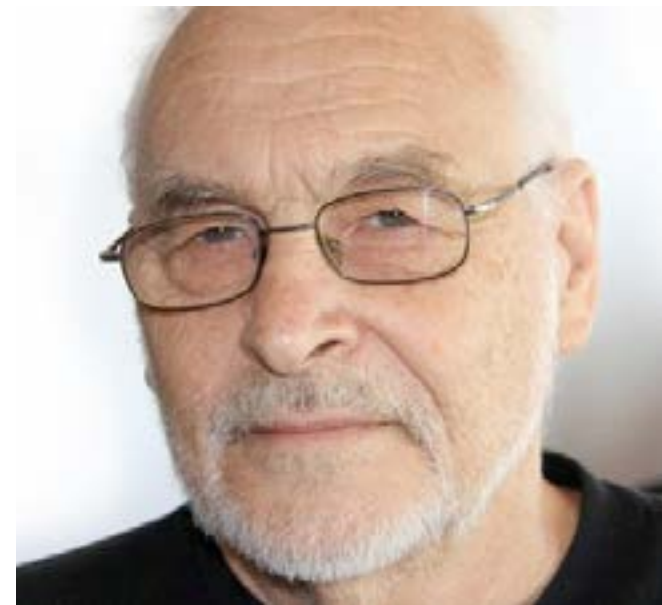
Regi gjorde en banebrytende innsats da han i 1969 ga ut boka Dialektikk

og samfunnsvitenskap – et manus jeg hadde gleden av å kommentere underveis. Her tok han i likhet med Hans Skjervheim og Dag Østerberg et oppgjør med den rådende positivismen i samfunnsforskningen, men drøftet også viktige spørsmål som måtte avklares i en marxistisk fundert samfunnsvitenskap.

For meg og mange andre ble denne klassikeren en øyeåpner som viste at troen på en objektiv, verdifri samfunnsforskning var en illusjon, og som ga viktige impulser til en marxistisk forståelse av samfunn og historie.

Boka ble ikke mottatt med begeistring av flertallet av hans statsviterkolleger. Det skyldtes også at Regi hadde gitt konkret og skarp kritikk av arbeider av flere av dem. Dette var en viktig grunn til at Regi skiftet beite til sosiologi. Han hadde riktignok også kritisert flere av sine nye kolleger der. Men åpenbart var takhøyden større i dette miljøet.

Seinere ga Regi ut en rekke nye bøker som underbygget hans synspunkter, tok opp nye grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene og vitenskapsfilosofiske spørsmål. De viste en meget skarp hjerne med evne til å drøfte spørsmål på høyt abstraksjonsnivå – et nivå noen ganger i overkant mitt eget mindre abstrakte natur. Ingen skal beskyldte Regi for publikumsfrieri – en bok med tittelen MENNESKET i et fylogenetisk og ontogenetisk perspektiv var vel i utgangspunktet ingen

opplagt bestselger.

Etter hvert ga Regi også ut bøker innen pedagogikk, spesialpedagogikk og psykologi – samt klart samfunnskritiske bøker. Regi var bredspektret som få andre.

Men Regi kunne også skrive om konkrete hendinger, som hans to bøker om tilfellet Anders Behring Breivik, som han plasserte i en tradisjon av høyre-ekstrem vold.

Et arbeid som vi var sammen om, med to andre, i 2012, var heftet På vitenskapens blindveier i 2012. Der gikk vi til angrep på Bernt Hagtvat, Øystein Sørensen og andre totalitarisme-teologer. Heftet lå en stund på bestselgerlista til Tronsmo – det tyder på at temaet interesserte og at angrepet satt. Og Regi hadde utvilsomt en personlig glede av å få inn noen velrettede slag på den evige anti-kommunistiske og anti-marxistiske korsfarer Hagtvat.

Regi var en god og lyttende venn. Med ham kunne du snakke om alt,

også personlige problemer, og han kunne også være befriende oppriktig om eget liv. Det hjalp godt at Regi hadde en velutviklet humoristisk sans – også med betydelig selvironi. Han tok sine meninger høytidelig, men ikke sin egen person. Kjedelig er et ord ingen ville finne på å bruke om Regi.

Også privat sa Regi rett ut hva han mente – også om du etter hans syn hadde gjort eller sagt noe dumt. Tanken var at du skulle lære av det – ikke at han selv skulle framstå som en som alltid hadde rett. For slik var han ikke, og han tålte godt uenighet

Også privat sa Regi rett ut hva han mente – også om du etter hans syn hadde gjort eller sagt noe dumt. Tanken var at du skulle lære av det – ikke at han selv skulle framstå som en som alltid hadde rett. For slik var han ikke, og han tålte godt uenighet. Og Regi var også raus med ros når han mente noen fortjente det. Det er slik

det skal være mellom venner.

Vi kommer til å savne Regi både som samfunnsforsker, ideolog, inspirator og politisk engasjert menneske. Men ikke minst vil vi savne Regi som venn. På egne vegne og på vegne av mange:

TAKK!

BEVEGELSEN FOR
sosialisme

Bli med i Bevegelsen for Sosialisme, som forener medlemmer av alle venstresidens partier, og folk som ikke er med i noen av disse.

Vi arbeider for å bygge broer på tvers av kunstige politiske skillelinjer og for å sette demokratisk sosialisme på dagsordenen. Et av våre mål er å videreutvikle sosialistisk teori og praksis.

www.bevegelsen.no

Bevegelsen for Sosialisme
Pb. 131
5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid
Kontonummer: 0539 15 07653

SOSIALISTISK
framtid

Om magasinet

Sosialistisk framtid er et partipolitisk uavhengig magasin som arbeider for fred, vern av naturen, demokratiske rettigheter og sosial rettferdighet. Vi ønsker å bidra til sosialistisk nytenkning.

Veiledende retningslinjer for bidragsytere

Debattinnlegg inntil 3.000 tegn, lengre innlegg vil kunne bli forkortet. Kronikk, maksimalt 6.000 tegn, inkl. mellomrom. Artikler, maksimalt 14.000 tegn inkl. mellomrom. Teoretiske artikler, maksimalt 24.000 tegn inkl. mellomrom. I spesielle tilfeller vil lengre artikler kunne publiseres.

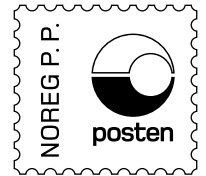
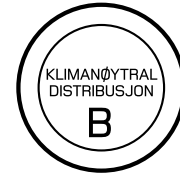
Artikkelbidrag kan sendes til sosialistiskframtid@bevegelsen.no

RETURADRESSE

Sosialistisk fremtid

Boks 131

5804 BERGEN

En kommunistisk samfunnsstøtte

Kamerat Popov var kommet så og si direkte fra pløgen,
så å si direkte fra bygda og skogen.
Han var partimann. Attpåtil var han forskremt:

Han før opp og utbrøt med baryton-røst:
«Vi støter på kritikk, bare vi åpner en avis,
og alle vi samfunnsstøtter vakler faktisk.
Mange kritiserer. Men hvem?
Jo, tenk det, Hedda,
de kritiserer våre ledende, ansvarlige menn!
Dét må vi kalle undergravingsvirksomhet.

Kritikk er noe vi må være uhyre forsiktige med.
Noen kritiserer endog våre øverste autoriteter,
uten å ta hensyn til deres stillinger, deres rang.
Kritikk som kommer nedenfra, er gift.
Men kritikk som kommer ovenfra, er medisin!
Det hører ingensteds hjemme å la de laveste lag,
simplenthen alle! - få komme med en uansvarlig kritikk!
Det er altfor mange som roper opp om våre angivelige
feil!
Dette bør vi skrive om i avisene!

For øvrig har vi i min fagforening noe som heter
Partiets Granskningskommisjon. Der sitter jeg.
Hvorfor fornærme samfunnets støtter?
Man kan jo kalle på meg, legge frem sine problemer
og så si til meg: - Kamerat Popov, hva skal vi gjøre?
... dette og hint ... vi er misfornøyde

De klager og de kritiserer, så jeg kunne kaste opp...
De overdriver, smører tykt på.
Men dette kan ikke gå i lengden, kamerater!
Statens støttepilarer blir undergravet!
Tenk, de kritiserer selve toppen!»
roper Popov, vill,

med hvinende, pipende stemme.

«I går Ivanov, i dag – meg, i morgen – kamerat Folke-
kommissariat!»

Kamerat Popov, slapp av.

Det er tull å tale om undergraving.

Kritikken skal ta seg av det negative

- ansikt til ansikt, og ikke vike tilbake for noe og noen.

En slik kritikk er det beste uttrykk for
våre rene idéer, vår styrke.

Vladimir Majakovskij, 1928. Gjendiktet av Martin Nag.

